

Samverkan med civil- samhället

En kartläggning av hur Sveriges kommuner, landsting och regioner samverkar med civilsamhällets organisationer

FÖRORD

TIO ÅR EFTER ATT DEN NATIONELLA Överenskommelsen inom det sociala området signerades av regeringen, ett 80-tal civilsamhällesorganisationer och Sverige Kommuner och Landsting finns det många erfarenheter att sammanfatta. Samverkan på nationell nivå har följts av lokala och regionala motsvarigheter runtom i landet. Samtidigt är detta bara en del av en generell utveckling där dialog och samarbete mellan offentliga och idéburna parter har blivit allt vanligare.

Varje fruktbar slutsats om vad olika samverkansmodeller har bidragit till kräver en förståelse för hur utbrett fenomenet är. Hur ser samverkan ut i praktiken? Vilka är incitamenten för de olika parterna? Finns det något som förenar kommuner och regioner där samverkan har prioriterats?

Ett första steg i att svara på dessa frågor är denna studie, som har finansierats av Överenskommelsen inom det sociala området och genomförts av Kerstin Hemström, Chalmers tekniska högskola, i samarbete med Anna-Karin Berglund, Sveriges Kommuner och Landsting. Under det kommande året kommer flera nedslag att göras för att bättre förstå förekomsten och formerna för samverkan, med större fokus på lokala och regionala överenskommelser. I detta skede är vi glada över att kunna presentera Kerstin Hemströms resultat som bidrar till att läsarna får orientera sig genom data över hur samverkan ser ut på lokal och regional nivå i Sverige. ■

Överenskommelsens kansli juni 2018

Kerstin Hemström är forskare på Mistra Urban Futures vid Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg. Mistra Urban Futures är ett internationellt center för hållbar stadsutveckling som bygger på samverkan mellan forskning och praktik. Centrets grundläggande utgångspunkt är att samverkan och medskapande behövs för att realisera rättvisa och hållbara städer. Läs mer om Mistra Urban Futures arbete på www.mistraurbanfutures.org/en.

Förord	2
Sammanfattning	4
1. Samverkan - en del av en samhällsordning?	5
1.1. Rapportens syfte och upplägg	6
2. Metod och avgränsningar	7
2.1. Samverkansrelationer	8
2.2. Indelning av civilsamhälleorganisationernas verksamhet	8
2.3. Genomförande och analys	9
3. Resultat	11
3.1. Om vikten av civilsamhället	11
3.2. Stöd till och samverkan med vilka	12
3.3. Samverkan hur	15
3.4. Om icke-formaliserade och tillfälliga anslutningar	21
3.5. Intern organisering för samverkan	22
3.6. Planer på utveckling	23
3.7. Avslutande kommentarer	29
4. Summerade slutsatser	31
4.1. Samverkan med vilka i civilsamhället?	31
4.2. Vilka samverkansrelationer?	31
4.3. Tecken på långsiktig organisering för samverkan	33
5. Ordlista	34
6. Referenser	36

SAMMANFATTNING

I DEN HÄR RAPPORTEN PRESENTERAS RESULTATET av en webenkätundersökning som syftat till att kartlägga hur Sveriges kommuner, landsting och regioner samverkar med civilsamhällets organisationer. Undersökningen har utgått från den offentliga organisationens perspektiv och beskriver överskådligt förekomst och utveckling av samverkansrelationer. Sammanställningen av resultat har utgått från tre övergripande frågor:

1. Med vilka delar av civilsamhället samverkar Sveriges kommuner, landsting och regioner;
2. Vilka samverkansrelationer finns mellan Sveriges kommuner, landsting, regioner och civilsamhällets organisationer; och
3. Finns tecken på att kommuner, landsting och regioner organiserar sig för långsiktig samverkan med civilsamhällets organisationer?

192 kommuner och 17 landsting/regioner besvarade enkäten under det första kvartalet 2018. Överlag pekar resultaten på en mångfald samverkansrelationer mellan kommuner, landsting och regioner, och civilsamhällets organisationer. Det handlar både om ekonomiskt stöd till civilsamhälleorganisationer och om annan samverkan i form av exempelvis olika styrdokument såsom överenskommelser och planer; dialoger, samråd och partnerskap; och om civilsamhällets organisationer som verksamhetsutförare. I regel går ekonomiskt stöd till och annan samverkan med civilsamhällets organisationer hand i hand. Vanligast förekommande inom de kommuner som besvarat enkäten är samverkan med föreningar eller sammanslutningar med inriktning mot kultur, rekreation och idrott, barn och ungdom, äldre och pensionärer, personer med funktionsnedsättning, flyktingar och/eller nyanlända, respektive folkhälsa. Bland de landsting och regioner som besvarat enkäten förekommer som vanligast samverkan med föreningar eller sammanslutningar med inriktning mot kultur, personer med funktionsnedsättning, rekreation och idrott, äldre och pensionärer, utbildning, forskning och folkbildning, barn och ungdom, respektive folkhälsa. Inom dessa liksom många fler områden ser också kommunerna, landstingen och regionerna behov av att utveckla samverkan inom de närmsta tre åren. Planerna på utveckling handlar framför allt om att stärka kontaktytorna till civilsamhällets organisationer och om att utveckla stöd- och bidragssystem och strukturer och styrdokument som möjliggör samverkan. Däri ingår bland annat fler överenskommelser om generella principer eller spelregler för samverkan med civilsamhällets organisationer, och fler partnerskap. Sammantaget ger det en bild av en utveckling där samverkan med civilsamhällets organisationer framstår som angeläget och där det pågår arbete med att skapa därtill kopplade strukturer inom kommuner, landsting och region. ■

1. SAMVERKAN – EN DEL AV EN SAMHÄLLSOMDANING?

CIVILSAMHÄLLET HAR LÄNGE SPELAT EN AVGÖRANDE roll i svensk samhällsutveckling; som röstbärare, som opinionsbildare, som utförare, och genom att erbjuda viktiga tjänster till medlemmar och allmänhet (CIVOS, 2012; SOU 2016:13, 2016; von Essen, Jegermalm, & Svedberg, 2014). De senaste decennierna har dock sett en ny typ av händelseutveckling, där nya former av samspel och samverkan utvecklas. Förändringen kan förstås som en del av en större samhällsomdaning mot en ny form av interaktiv samhällsstyrning (Montin & Hedlund, 2009). Det handlar om ett skeende mot en större komplexitet, där beslut i allt mindre grad koncentreras till politiker, och allt oftare delas av andra aktörer. Kontakter och nätverk får ökad betydelse i vad som ofta benämns som ett nätverkssamhälle (engelskans *governance*, även kallat nätverksstyrning). Som en del av denna utveckling förefaller det allt viktigare att medborgare och civilsamhälle engageras och kompletterar offentliga organisationer i samhällsutvecklingen (Abrahamsson, 2016; Montin & Hedlund, 2009).

Den svenska politiken gentemot civilsamhället liknar allt mer den i många andra länder; präglad av nya former av dialog, och med en betoning på civilsamhället som producenter av välfärdstjänster (Harding, 2012). Ett inslag i den utvecklingen är den överenskommelse som 2008 slöts mellan regeringen, Sveriges Kommuner och Lands-ting (SKL) och idéburna organisationer inom det sociala området (ibid.). Överlag ser antalet dialoger och partnerskap mellan det offentliga och organisationer i civilsamhället ut att öka (SKL, 2014; SOU 2016:13, 2016). Så också kommunala projekt och uppdrag till organisationer som tidigare främst fått föreningsbidrag (SKL, 2012). Parallellt ökar kraven på civilsamhällets involvering och medbeslutande i politiska beslutsprocesser för att införliva en hållbar utveckling (Abrahamsson, 2015). Det handlar både om att med fler perspektiv öka förmågan att förstå och hantera komplexa samhällsutmaningar, och om frågor om makt, demokrati och politisk legitimitet (Abrahamsson, 2015; Polk, 2015). Utvecklingen medför ett behov av tydliga strukturer för hur civilsamhället involveras, och för civilsamhällets möjlighet att som röstbärare spela en aktiv roll i demokratin (SOU 2016:13, 2016). Det sker samtidigt förändringar inom civilsamhället. Många etablerade organisationer tappas medlemmar, och nya verksamhetsområden och verksamhetsformer tar vid (SOU 2016:13, 2016; von Essen et al., 2014). Ny teknik och nya sociala forum erbjuder nya plattformar för organisering och samhälleligt inflytande (Harding, 2012; Scaramuzzino & Scaramuzzino, 2017). Det möjliggjorde till exempel att mer eller mindre löst sammansatta och informella grupper, utan juridisk form, kunde bidra med ovärderliga insatser vid de akuta situationer som uppstod i samband med skogsbranden i Västmanland år 2014, och det höga mottagandet av asylsökande under 2015 (Portin, 2016; SOU 2016:13, 2016).

Relationerna mellan civilsamhället och det offentliga är inte okomplicerade (se till exempel (Abrahamsson, 2016; Arvidson, Johansson, & Scaramuzzino, 2017; Bode & Brandsen, 2014), men markerar en trend och förändring. I arbetet med utredningen *Palett för ett stärkt civilsamhälle* (SOU 2016:13, 2016) fann utredarna flera indikationer på att kommuner, landsting och regioner börjar se på samverkan med civilsamhällets organisationer ur ett mer långsiktigt och strategiskt perspektiv. Civilsamhället erkänns allt mer som en viktig part i det offentliga samhällsbygget (Portin, 2016). Det är den bilden som är utgångspunkt för den här rapporten.

1.1. Rapportens syfte och upplägg

Kommuner, landsting och regioner har sedan länge samverkat med civilsamhällets organisationer (Sveriges Kommuner och Landsting, 2017). Då ansvaret inte är reglerat i lag råder dock stor frihetsgrad vad gäller samspelets inriktning och omfattning (SOU 2016:13, 2016).

Sedan 2006 arbetar Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) med kunskapsutveckling och stöd för kommuner, landsting och regioner som önskar utveckla sin samverkan med civilsamhället. I flera studier har SKL följt upp lokala och regionala arbeten med exempelvis dialoger och partnerskap, och utvecklingen av relationerna till civilsamhället (till exempel (SKL, 2012, 2014, 2017b).

Mot den bakgrunden presenteras i den här rapporten resultat av en webbenkätundersökning som syftat till att kartlägga hur svenska kommuner, landsting och regioner samverkar med civilsamhällets organisationer. Rapporten utgår från den offentliga organisationens perspektiv och beskriver överskådligt förekomst av samverkansrelationer och planer på utveckling. I följande kapitel presenteras undersökningens metod och genomförande, följt av en redovisning av resultat.

Arbetet har utgått från följande övergripande frågor:

1. Med vilka delar av civilsamhället samverkar Sveriges kommuner, landsting och regioner?
2. Vilka samverkansrelationer finns mellan Sveriges kommuner, landsting, regioner och civilsamhällets organisationer?
3. Finns tecken på att kommuner, landsting och regioner organiserar sig för långsiktig samverkan med civilsamhällets organisationer? ■

2. METOD OCH AVGRÄNSNINGAR

I slutet av februari 2018 skickade Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ut en webenkät till en representant för var och en av Sveriges 290 kommuner och 20 landsting/regioner. Undersökningen titulerades ”Kartläggning av hur kommuner, landsting och regioner samverkar med civilsamhällets organisationer” och riktades till ”den person/enhet som har ansvar för eller mest insyn i hur kommunen/landstinget/regionen stöder och/eller samverkar med civilsamhället”. Inbjudningarna gick ut till mejladresser som återfanns i SKL:s medlemsregister. Möjlighet fanns att skriva ut enkäten, och att vidarebefordra den till annan eller flera svaranden. Respondenterna uppmanades att vid behov samla information från flera delar av organisationen.

Enkätens frågor utgick från undersökningens övergripande syfte, det vill säga att kartlägga samverkan mellan SKL:s medlemmar och civilsamhällets organisationer. Fokus låg på former för samverkan (samverkansrelationer), vilka delar av civilsamhället som berörs, och tecken på strategisk och långsiktig organisering. I enlighet med enkätens övergripande syfte åtskildes *stöd till* och *annan samverkan* med civilsamhällets organisationer. Ekonomiskt stöd kan för många vara en förutsättning för att civilsamhällets organisationer ska fungera självständigt och ha möjlighet att samverka med det offentliga (SOU 2016:13, 2016). Av den anledningen var det viktigt att beakta ekonomiskt stöd i enkäten. Mångfalden av de lokala och regionala stöd som förekommer ansågs dock ligga utanför studiens huvudsyfte. Tyngdpunkten låg på samverkan, definierat som ”att utveckla dialog och samarbetsrelationer med civilsamhällets organisationer i syfte att stärka invånarnas livskvalitet, välfärd och samhällets utveckling”. Utifrån den indelningen mellan stöd och annan samverkan innehöll enkäten flervalsfrågor om:

- Vilka delar av civilsamhället som får stöd
- Vilka delar av civilsamhället kommunen/landstinget/regionen samverkar med
- Förekomst av samverkansrelationer med civilsamhällets organisationer, och
- Behov att utveckla samverkan

Därutöver innehöll enkäten flervalsfrågor gällande

- Kommunen/landstinget/regionen-s organisering för stöd/samverkan med civilsamhället, och
- Avsikter eller planer på att inom de närmsta tre åren utveckla stöd/samverkan med civilsamhällets organisationer.

Till viss del anpassades enkäten för att bli jämförbar med en parallell undersökning bland civilsamhällets organisationer. Därmed inkluderades en fråga om civilsamhäl-

let som samarbetspartner, som demokratisk kraft, och som bidrag till innovation och nytänkande inom kommunen/landstinget/regionen. Övriga avvägningar beskrivs nedan.

2.1. SAMVERKANSRELATIONER

De former för samverkan mellan kommuner, landsting och regioner, och civilsamhällets organisationer som inkluderades i enkäten utgick i stora drag från de relationer som påvisas i statens offentliga utredning *Palett för ett stärkt civilsamhälle* (SOU 2016:13) respektive i SKL:s Positionspapper *Civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner* (Sveriges Kommuner och Landsting, 2017). I dessa nämns en rad olika kontakter, ekonomiska relationer, styrdokument, överenskommelser, och forum för samråd, dialog och medbeslutande mellan kommuner, landsting och regioner och civilsamhällets organisationer. Tillsammans benämns de i den här rapporten som samverkansrelationer. För att besluta om vilka relationer som skulle inkluderas i enkäten gjordes inledningsvis en avvägning gentemot den så kallade Europa-koden; *Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen* (Överenskommelsens uppföljningskansli, 2011). Denna kod har utvecklats med syfte att underlätta samverkan med civilsamhället i en politisk beslutsprocess, och skiljer mellan fyra nivåer av deltagande: information, samråd, dialog och partnerskap. Partnerskap involverar den högsta graden av deltagande (Överenskommelsens uppföljningskansli, 2011). Information till civilsamhället kan förekomma i en mängd forum, och är i sig är en förutsättning för mer omfattande samverkan. Därför koncentrerades frågorna om samverkansrelationer till alternativ som inbegriper mer omfattande deltagande.

För att göra dem mer lättöverskådliga delades samverkansrelationerna i enkäten in i fyra grupper:

- Styrdokument för samverkan
- Dialog, samråd och partnerskap
- Civilsamhället som verksamhetsutförare
- Övriga former

Under ”övriga former” listades förekommande samverkansrelationer som baserat på erfarenheten inom SKL ansågs viktiga att ha med i kartläggningen, men som inte kunde grupperas i övriga kategorier.

2.2. INDELNING AV CIVILSAMHÄLLE-ORGANISATIONERNAS VERKSAMHET

Frågan om med vilka delar av civilsamhället kommuner, landsting och regioner samverkar förutsatte att civilsamhällets organisationer och/eller verksamhet kategoriserades. Eftersom civilsamhälleorganisationerna är många och föränderliga, inkluderar olika och överlappande associationsformer och verksamhetsområden, och är aktiva i

många typer av insatser och engagemang, finns många försök till grupperingar. De är i regel alla grova och missvisande utifrån åtminstone ett perspektiv (von Essen et al., 2014). En ytterligare faktor som påverkat kategoriseringen är att också kommuner, landsting och regioner varierar i storlek, förutsättningar och organisation. Därtill kan samverkan beröra endast en verksamhet eller spänna över flera områden. Den kan också avse frågor som saknar tydlig organisatorisk hemvist. Det gör det sammantaget svårt att finna en indelning av verksamhetsområden, sakfrågor eller organisationer som är tillförlitlig och representativ, och som speglar samverkansrelationerna i det lokala och regionala sammanhanget. I studien användes därför en indelning av civilsamhälleorganisationer som utgick från den av SCB Sverige-anpassade ICNPO¹-listan. ICNPO används också i andra undersökningar som rör civilsamhället, liksom i SCB:s statistik kring civilsamhällets verksamhet. För att bättre avspegla omfattningen av kommuners, landstings och regioners verksamhet och möjliga samverkan bröts en del av de 12 kategorier som använts i SCB:s räkenskaper 2014 (SCB, 2016) ned i ytterligare underkategorier. En kategori (internationell verksamhet) bedömdes inte ha relevans i det lokala/regionala sammanhanget och lyftes bort. Den slutgiltiga listan inkluderade 23 kategorier (se till exempel diagram 3). Därtill ställdes en separat fråga om förekomst av stöd till och samverkan med icke-formaliserade och tillfälliga sammanlutningar (till exempel nätverk och uppprop).

2.3. GENOMFÖRANDE OCH ANALYS

Sex veckor och tre påminnelser efter att enkäten först skickats ut nådde den en svarsfrekvens om 66 procent (192 svaranden) bland kommuner, och 85 procent (17 svaranden) bland landsting/regioner. I en motsvarande undersökning som SKL genomförde 2013 nåddes en svarsfrekvens om 70 procent bland kommuner, och 50 procent bland landsting. Den undersökningen hade i jämförelse med den här en något snävare inriktning. De enkäter som i den här undersökningen skickades ut till Stockholm och Göteborg fick ett annat gensvar än hos övriga respondenter. I Stockholm fanns önskemål om att besvara enkäten på stadsdelsnivå, varför flera enkätexemplar skickades ut. Samma erbjudande gavs Göteborg och Malmö. I Göteborg valde man därutöver att för en del frågor samla in svar från enskilda kommunala bolag. I de resultat som presenteras i den här rapporten har dessa individuella svar från olika delar av storstäderna aggregerats till ett svar från Stockholm, och ett svar från Göteborg.

Eftersom det kommunala uppdraget skiljer sig från landstingets/regionens, sammanställdes och analyserades resultatet av undersökningen enligt en indelning mellan dess två kategorier. Därutöver utgick analysen av bortfall och resultat utifrån SKL:s Kommungruppsindelning (SKL, 2017a). Med hjälp av den analyserades skillnader i svarsfrekvenser mellan grupperna a) storstäder och storstadsnära regioner (hädanefter refererade till som *Storstäder*), b) större städer och kommuner nära större stad (hädanefter refererade till som *Större städer*), och c) mindre städer/tätorter och lands-

¹ *International Classification of Non Profit Organizations* (ICNPO) är FN:s statistiksystem för satellit-räkenskaper om icke-vinstdrivande organisationer. SCBs syfte med att använda systemet är att undvika de klassificeringsproblem som ofta präglar statistiken kring civilsamhället i Sverige, samt att förbättra möjligheterna till internationella jämförelser (SCB, 2016).

bygdskommuner (hädanefter refererade till som *Mindre städer*). Bland Storstäder återfinns kommuner där kommunens största tätort har minst 200 000 invånare, och där det förekommer minst 40 procent utpendling till storstad eller storstadsnära kommun. Bland *Större städer* återfinns kommuner där den största tätorten har 40 000-200 000 invånare, och utpendling sker till större stad. I gruppen *Mindre städer* återfinns kommuner där den största tätorten har mindre än 40 000 invånare (SKL, 2017a). I bortfallsanalysen noterades inga signifikanta skillnader i svarsfrekvens mellan dessa kommungrupper. Dock var antalet svarande i gruppen Storstäder förhållandevis litet (29 kommuner) i jämförelse med övriga två (Större städer 71 kommuner, Mindre städer 92 kommuner). På grund av det låga antalet, och enkätens allmänna svarsfrekvens, bör slutsatser och jämförelser mellan kommungrupper göras med försiktighet.

Enligt önskemål från undersökningens uppdragsgivare gjordes även en jämförelse mellan svaranden som enligt Överenskommelsekansliets register ingått en lokal eller regional överenskommelse (i rapporten benämnda som *äkta Överenskommelser*), andra svaranden som enligt enkätundersökningen ingått en överenskommelse med civilsamhället (i rapporten benämnda som *andra överenskommelser*), respektive övriga svaranden. Utifrån den uppdelningen jämfördes översiktligt förekomsten av andra samverkansrelationer genom korstabeller. Eftersom grupperna som jämfördes var olika stora och möjligen skiljer sig åt i fler bemärkelser än huruvida de ingått en överenskommelse bör slutsatser om skillnader dem emellan göras med försiktighet. Jämförelserna pekar heller inte på några orsaksförhållanden. Generellt sett bygger också enkätresultaten på självrapportering och bör därför inte förstås i absoluta tal. Det finns en osäkerhet kring i vilken mån resultaten begränsas av respondenternas kunskap om frågan och medvetenhet om samverkansrelationerna i sin respektive kommun/landsting/region. I resultaten redovisas inga statistiskt säkerställda skillnader, analyser eller resultat. Likväl pekar svaren som samlats in på vissa generella likheter, skillnader, och trender bland de kommuner respektive landsting och regioner som besvarat enkäten. ■

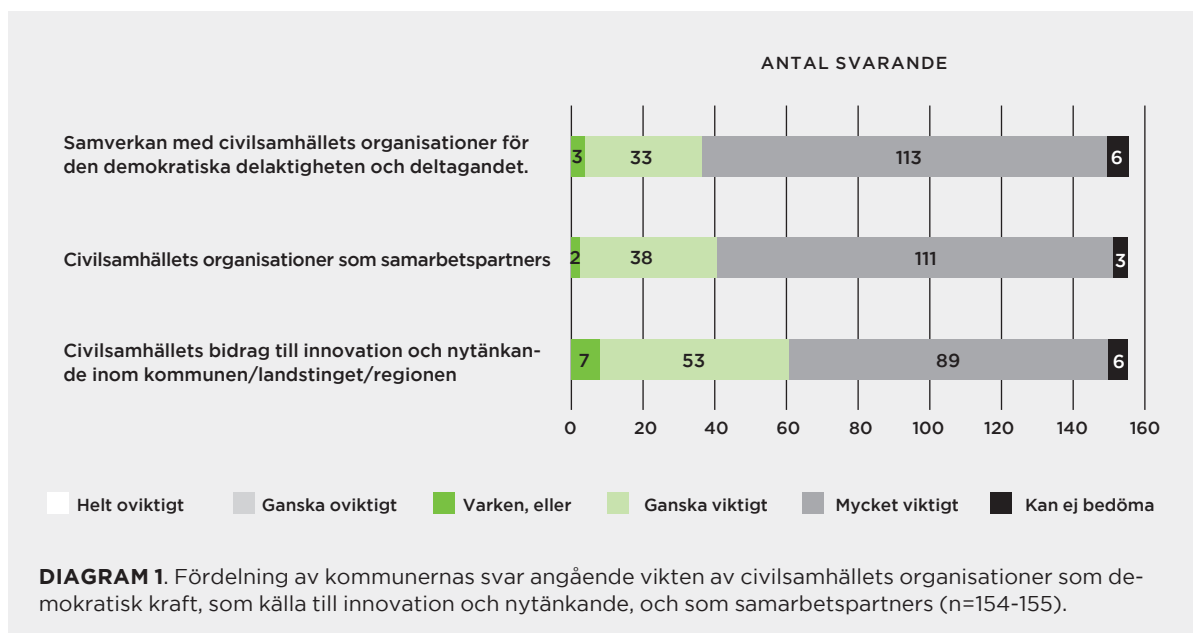
3. RESULTAT

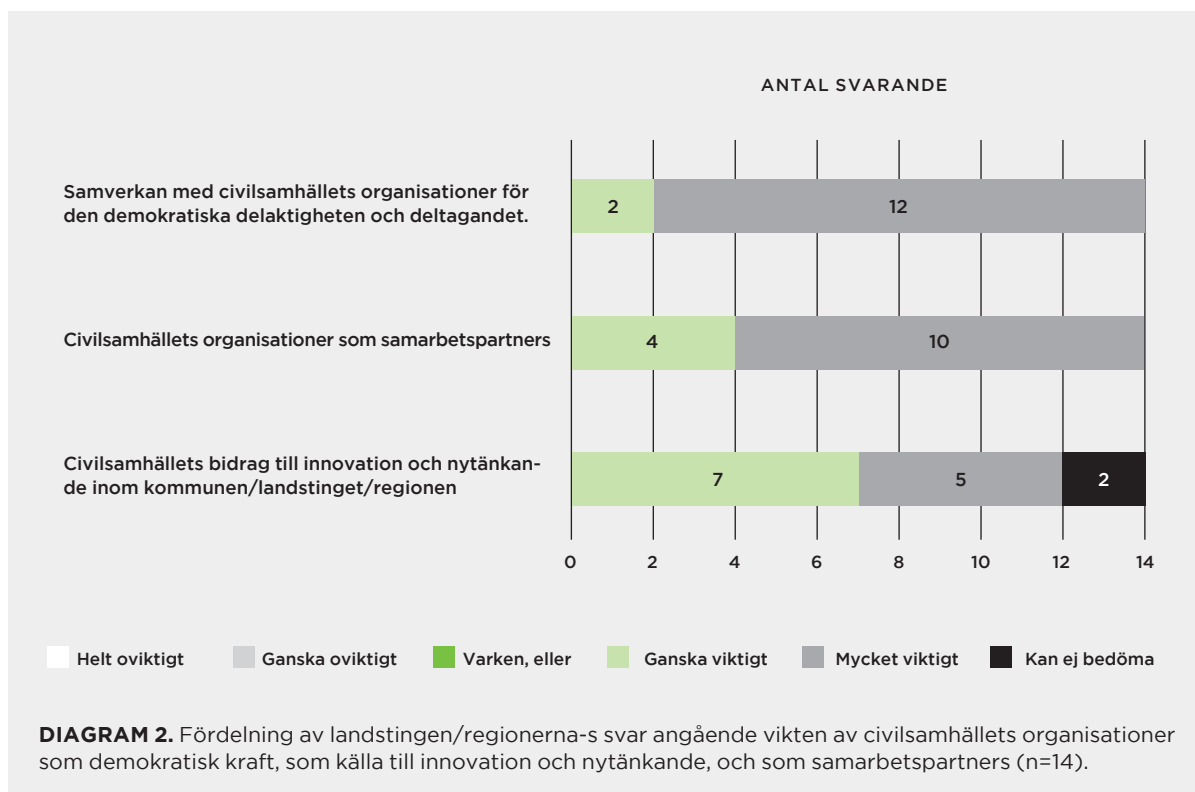
I **PRINCIP SAMTLIGA SVARANDE** inom både kommun och landsting/region angav att de ger ekonomiskt stöd till och samverkar med civilsamhällets organisationer. En kommun angav att de varken ger stöd eller samverkar. Två kommuner svarade ”Vet inte”. Dessa svaranden slussades vidare till enkätens avslutande del. De som svarat på enkäten ombads att i ett öppet fält ange vilken enhet eller del av kommunen/landstinget/regionen de representerade. Bland svaren finns en mångfald olika avdelningar, enheter och förvaltningar. Vanligast förekommande var olika centrala funktioner (till exempel stadsledningskontor, kommunstyrelsens förvaltning, kommunledningskontor), följ av enheter med inriktning mot kultur och fritid, respektive utveckling.

Nedan beskrivs svaren från de som angivit att de ger stöd till och/eller samverkar med civilsamhällets organisationer. Skillnader mellan olika kommungrupper redovisas i text, i de sammanhang de framstår som relevanta.

3.1. OM VIKTEN AV CIVILSAMHÄLLET

I diagram 1 och 2 redovisas hur de svarande inom kommunerna respektive landsting- en/regionerna graderat vikten av civilsamhället i den lokala eller regionala kontexten. Av svaren framgår att samtliga angett civilsamhällets organisationer som viktiga samarbetspartners, och att samverkan med civilsamhället är viktigt för den demokratiska delaktigheten och deltagandet. Civilsamhället angavs också ge viktiga bidrag till innovation och nytänkande inom kommunen/landstinget/regionen, även om den graderingen var något lägre än övriga två alternativ.

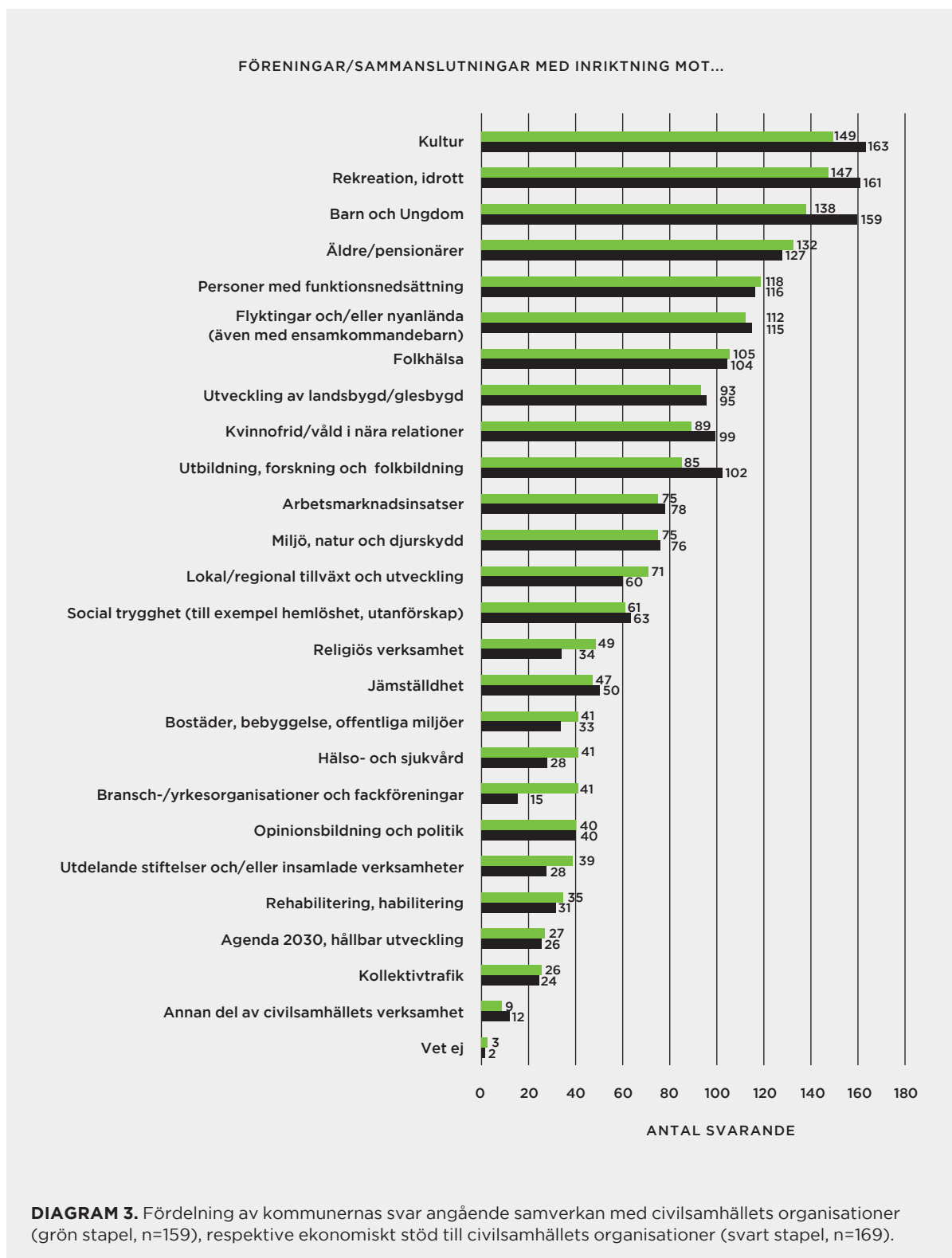

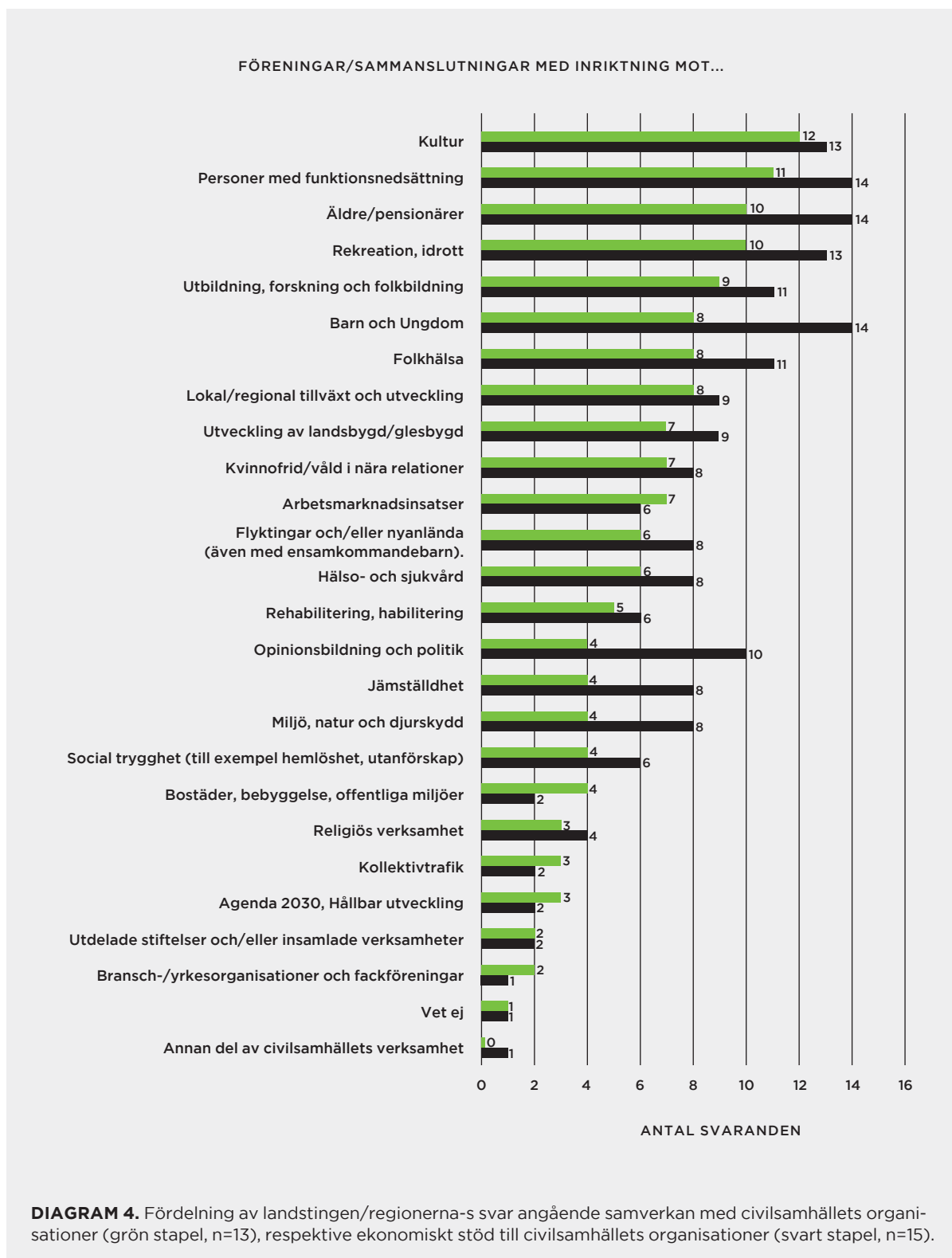
3.2. STÖD TILL OCH SAMVERKAN MED VILKA

I diagram 3 och 4 redovisas hur kommuner respektive landsting/regioner svarat angående vilka delar av civilsamhället som får ekonomiskt stöd, och med vilka delar av civilsamhället man samverkar (oavsett/utöver ekonomiskt stöd). Av diagrammen framgår att kommuner och landsting/regioner överlag stöder och samverkar med samma kategorier civilsamhälleorganisationer. Skillnaderna dem emellan är relativt små. En annan observation är att både kommuner respektive landsting/regioner som grupp i regel samverkar med samma kategorier av civilsamhälleorganisationer som de stöder ekonomiskt.

Bland kommunerna angav övervägande flest att de stöder och samverkar med organisationer med inriktning mot:

- kultur
- rekreation och idrott
- barn och ungdom
- äldre och pensionärer
- personer med funktionsnedsättning
- flyktingar och/eller nyanlända
- folkhälsa

Bland landsting/regioner angav övervägande flest att de stöder och samverkar med organisationer med inriktning mot:

- kultur
- personer med funktionsnedsättning
- rekreation och idrott
- äldre och pensionärer
- utbildning, forskning och folkbildning
- barn och ungdom
- folkhälsa

Mellan diagrammen framkommer också ett par skillnader. I jämförelse mellan grupperna angav en större andel svaranden inom landsting/region än inom kommun att de stöder och samverkar med civilsamhälleorganisationer med inriktning mot *lokal/regional tillväxt och utveckling, hälso- och sjukvård*, respektive *rehabilitering och habilitering*.

3.3. SAMVERKAN HUR

I diagram 5 och 6 redovisas förekomst av samverkansrelationer bland de kommuner respektive landsting/regioner som angett att de samverkar med civilsamhällets organisationer oavsett/utöver ekonomiskt stöd, och svarat på hur den samverkan ser ut. Av svaren framgår att samtliga samverkansrelationer som listats i enkäten förekommer bland både kommuner och landsting/regioner. De två vanligast angivna samverkansrelationerna mellan kommun och civilsamhällets organisationer var:

- Dialog/samråd angående stöd- och bidragssystem eller förutsättningar för att verka i civilsamhället
- Avtal om drift

De två vanligast angivna samverkansrelationerna mellan landsting/region och civilsamhällets organisationer var:

- Dialog/samråd för att fånga upp synpunkter i en politisk beslutsprocess
- Dialog/samråd angående stöd- och bidragssystem eller förutsättningar för att verka i civilsamhället

Nedan sammanfattas övriga resultat utifrån de grupperingar av samverkansrelationer som användes i enkäten, liksom utifrån uppdelningen mellan de svarande som angett att de ingått en överenskommelse med civilsamhället och övriga svaranden till enkäten.

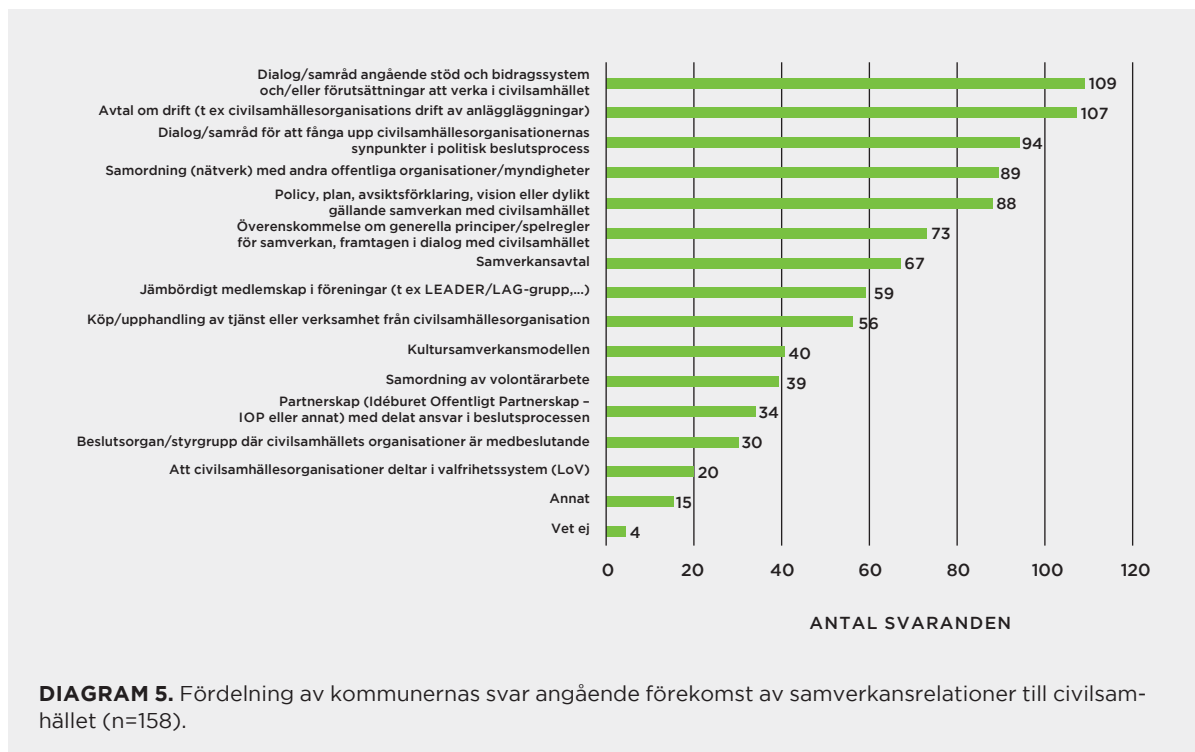

DIAGRAM 5. Fördelning av kommunernas svar angående förekomst av samverkansrelationer till civilsamhället (n=158).

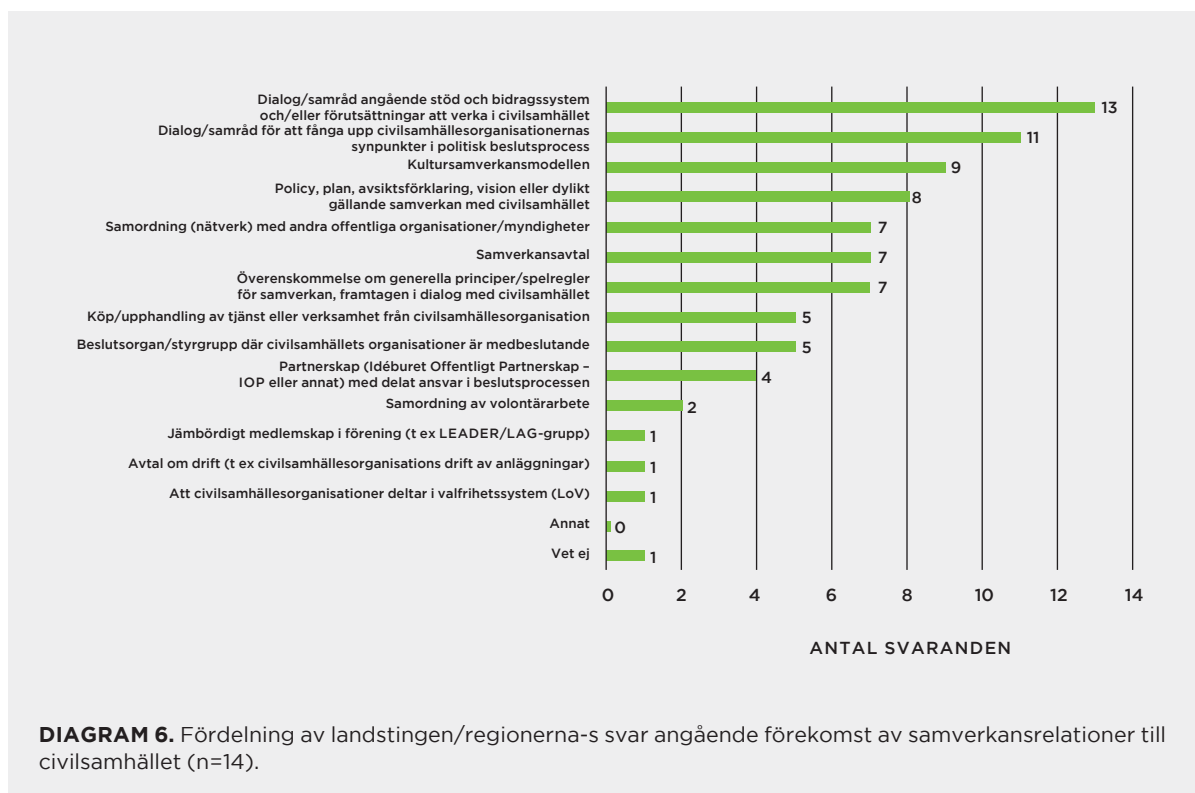

DIAGRAM 6. Fördelning av landstingen/regionerna-s svar angående förekomst av samverkansrelationer till civilsamhället (n=14).

3.3.1. Styrdokument

En majoritet svaranden bland både kommuner och landsting/regioner (cirka 60 procent i båda grupper) angav att de samverkar med civilsamhället genom policy, plan, avsiktsförklaring eller dylikt. Bland kommunerna var den andelen högre i gruppen Storstäder (cirka 80 procent) än i grupperna Större respektive Mindre städer.

73 kommuner och 7 landsting/regioner (omkring hälften av de svarande i båda grupper) angav att de samverkar med civilsamhället genom överenskommelser om generella principer/spelregler för samverkan som tagits fram i dialog med civilsamhället. Cirka hälften av landstingen/regionerna och 40 procent av kommunerna, angav att de samverkar med civilsamhället genom någon form av samverkansavtal. Samtliga landsting/regioner som besvarade enkäten angav att de samverkar med civilsamhället genom någon form av styrdokument. Bland kommunerna var det 19 svaranden som vare sig angav att samverkar genom policy, plan, avsiktsförklaring eller dylikt, eller genom överenskommelse eller samverkansavtal.

3.3.2. Civilsamhället som verksamhetsutförare

Bland kommunerna angav en majoritet (cirka 70 procent) att de samverkar med civilsamhället genom avtal om drift (till exempel civilsamhälleorganisationers drift av anläggningar). Andelen var mindre i gruppen Storstäder (ca 40 procent) än i Större respektive Mindre städer. Ungefär en tredjedel av kommunerna (56 stycken) angav att de samverkar med civilsamhället genom köp eller upphandling av tjänst eller verksamhet från civilsamhälleorganisation. En mindre andel angav att civilsamhället deltar i valfrihetssystem (LOV).

Även bland landsting/regioner angav runt en tredjedel av de svarande (5 stycken) att de samverkar med civilsamhället genom köp eller upphandling av tjänst eller verksamhet från civilsamhälleorganisation. Ett landsting/en region angav att de samverkar med civilsamhället genom avtal om drift. Ett landsting/en region angav att de samverkar genom valfrihetssystem (LOV).

3.3.3. Dialog, samråd och partnerskap

Bland kommunerna angav en majoritet (70 procent) att de samverkar med civilsamhällets organisationer genom dialog/samråd angående stöd- och bidragssystem och/eller förutsättningar att verka i civilsamhället. En något mindre majoritet (60 procent) angav att de genom dialog/samråd fångar upp civilsamhälleorganisationernas synpunkter i politiska beslutsprocesser. Ungefär en femtedel angav att de samverkar med civilsamhället genom partnerskap, respektive att de samverkar genom beslutsorgan/styrgrupp där civilsamhällets organisationer är medbeslutande.

En övervägande majoritet av landstingen/regionerna angav att de samverkar med civilsamhället genom dialog/samråd där civilsamhälleorganisationernas synpunkter fångas upp i politiska beslutsprocesser, liksom genom dialog/samråd angående stöd-

och bidragssystem och/eller förutsättningar att verka i civilsamhället. Bland landsting/regionerna angav 5 att de samverkar med civilsamhället genom beslutsorgan/styrgrupp där civilsamhällets organisationer är medbeslutande, och 4 landsting/regioner angav att de samverkar genom partnerskap.

3.3.4. Övriga samverkansformer

Bland de relationer som listats under ”övriga samverkansformer” svarade runt hälften av kommunerna att de samverkar med civilsamhällets organisationer genom samordning eller nätverk med andra offentliga organisationer eller myndigheter. En något mindre andel (40 procent) angav att de samverkar med civilsamhällets organisationer genom jämbördigt medlemskap i förening (till exempel LEADER/LAG-grupp eller Biosfärsområde). Den andelen var ytterligare mindre i gruppen Storstäder. En fjärdedel av kommunerna angav att de samverkar med civilsamhället genom kultursamverkansmodellen. En lika stor andel angav att de samverkar genom samordning av volontärbete. Den andelen var högre i gruppen Storstäder, än i Större respektive Mindre städer.

Bland landstingen/regionerna angav 9 stycken att de samverkar med civilsamhällets organisationer genom Kultursamverkansmodellen. Ungefär hälften angav att de samverkar med civilsamhällets organisationer genom samordning eller nätverk med andra offentliga organisationer eller myndigheter. Ett landsting/en region angav att de samverkar med civilsamhällets organisationer genom jämbördigt medlemskap i förening.

Under övriga samverkansformer fanns även möjlighet att ange andra samverkansrelationer i ett öppet svarsfält. Utöver ett par av tidigare nämnda samverkansrelationer nämndes här idrottsallians, kulturallians, nätverkssamverkan, frivilligcentrum, och handlingsplan för samverkan. Här nämndes även specifika projekt, och program- och utställningsverksamhet.

3.3.5. Om överenskommelser

Bland de kommuner, landsting och regioner som besvarat enkäten fanns ett landsting/en region och 12 kommuner som ingått en äkta överenskommelse med civilsamhälleorganisationer. I enkäten angav därtill sex landsting/regioner och 61 kommuner att de ingått en överenskommelse med civilsamhälleorganisation. I jämförelsen mellan kommuner som ingått en äkta respektive en annan överenskommelse framkom inga tydliga skillnader i förekomsten av andra samverkansrelationer. Bland landsting/regioner var svarsgrupperna för små för att göra en sådan jämförelse. Däremot förekom skillnader mellan den grupp kommuner som angett att de ingått någon form av överenskommelse med civilsamhället och den grupp kommuner som inte angett att de ingått någon överenskommelse. I allmänhet var förekomsten av andra samverkansrelationer högre i överenskommelsekommuner än i andra. I Diagram 7 redovisas i procent förekomsten av olika samverkansrelationer bland kommuner som ingått en överenskommelse och övriga.

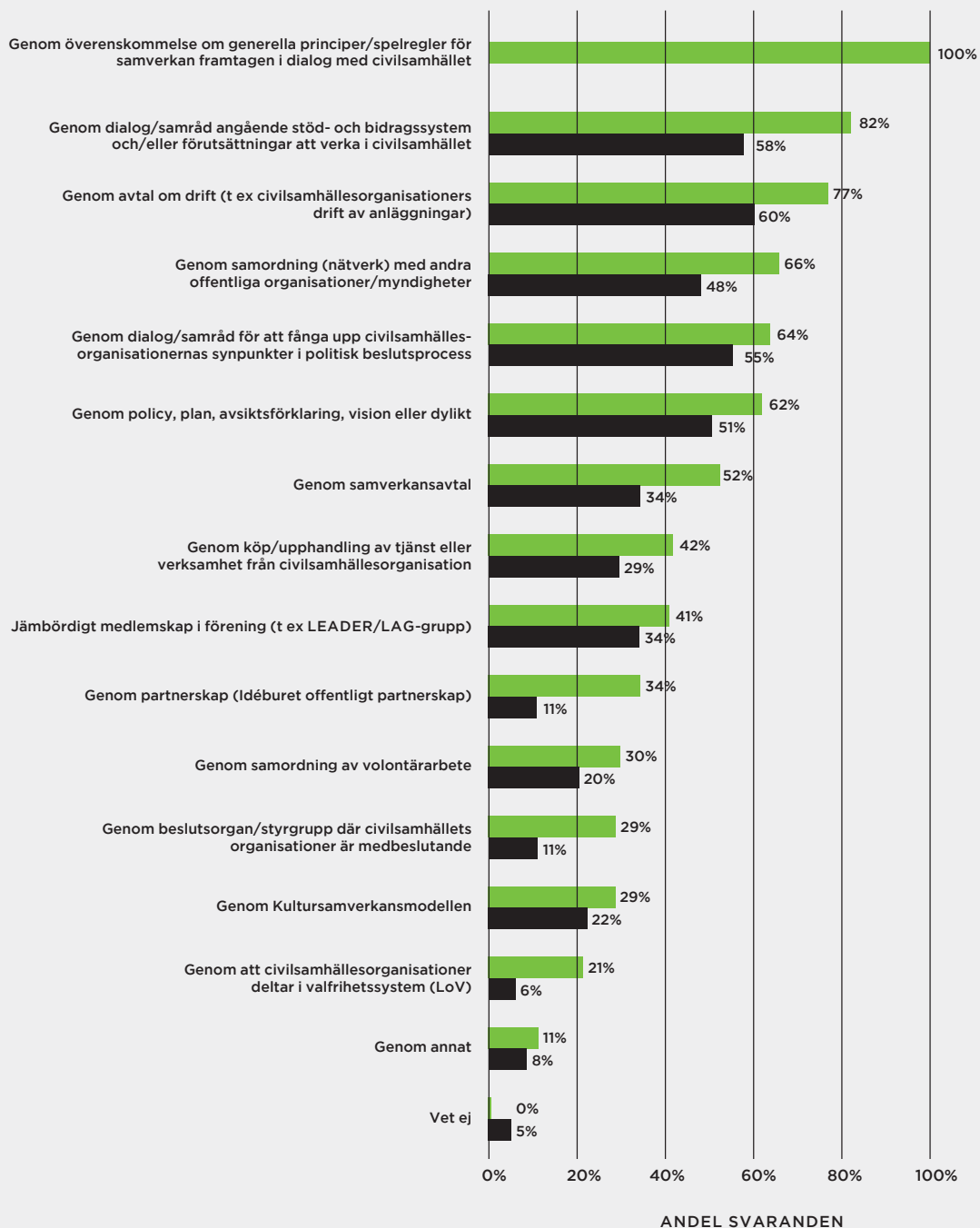

DIAGRAM 7. Förekomst av samverkansrelationer bland kommuner som angett att de ingått en överenskommelse med civilsamhället (gröna staplar, n=73) och övriga svarande kommuner (svarta staplar, n=85), angivet i procent.

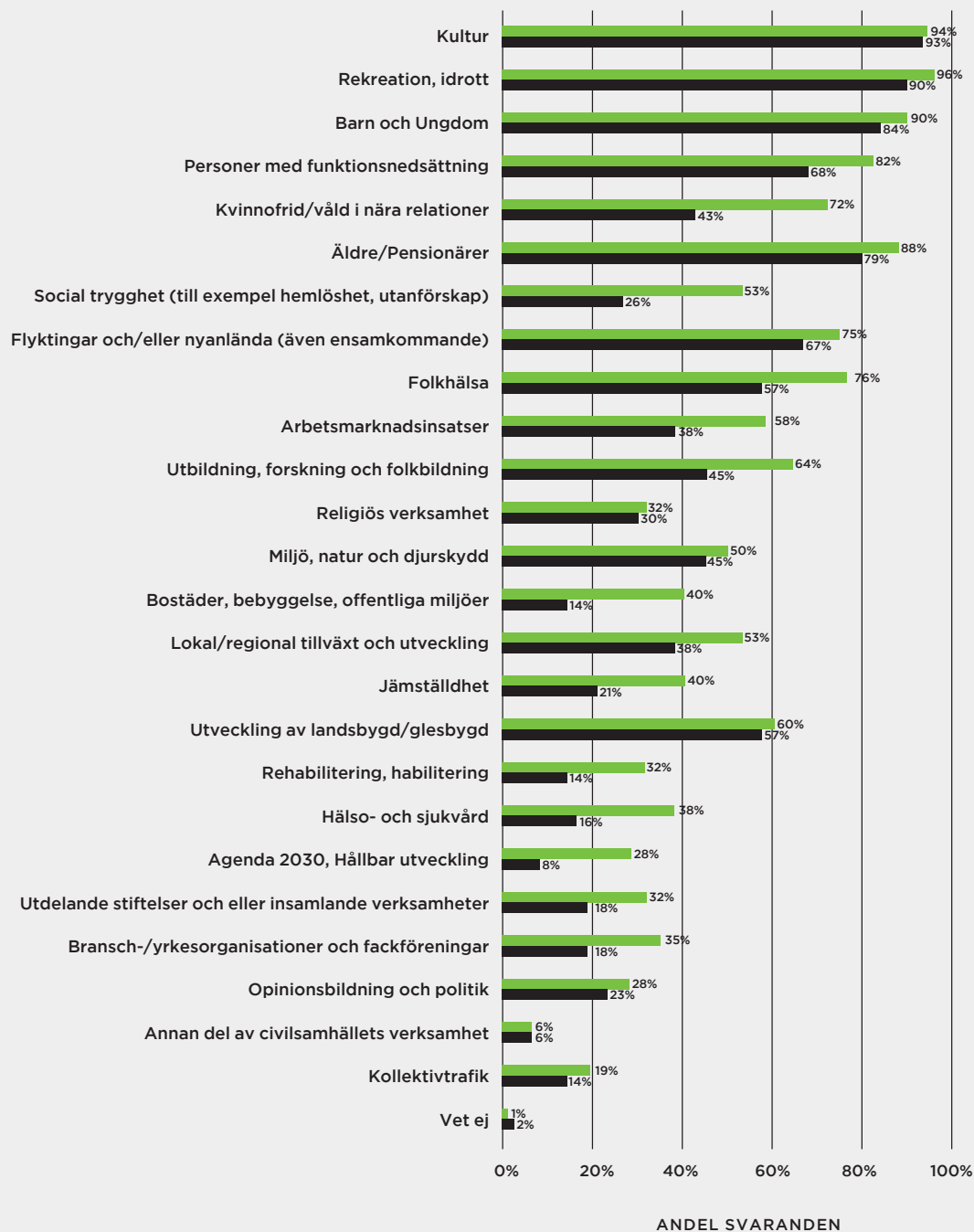
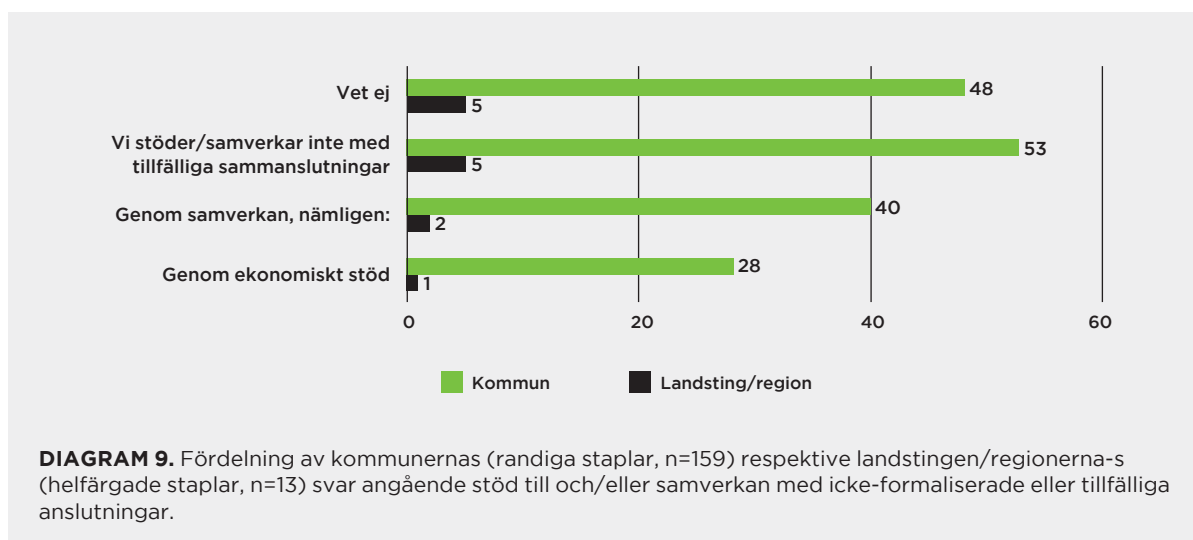

DIAGRAM 8. Fördelning av svar angående med vilka delar av civilsamhället man samverkar, bland kommuner som ingått en överenskommelse (halfärgade staplar, n=72), respektive övriga kommuner (randiga staplar, n=87).

Överenskommelsekommunerna skiljde sig också något från övriga kommuner i fråga om vilka delar av civilsamhället man samverkar med. I diagram 8 redovisas hur kommuner som angivit att de ingått en överenskommelse, respektive övriga svaranden, svarade gällande samverkan med civilsamhällets organisationer.

3.4. OM ICKE-FORMALISERADE OCH TILLFÄLLIGA ANSLUTNINGAR

Diagram 9 visar hur kommuner respektive landsting och regioner svarat angående förekomst av stöd till och samverkan med icke-formaliserade eller tillfälliga anslutningar. Bland de svarande angav ungefär en tredjedel av kommunerna och två femtedelar av landsting/regionerna att de vare sig ger ekonomiskt stöd till eller samverkar med icke-formaliserade och tillfälliga anslutningar. En ungefär lika stor andel svarade ”Vet ej”.

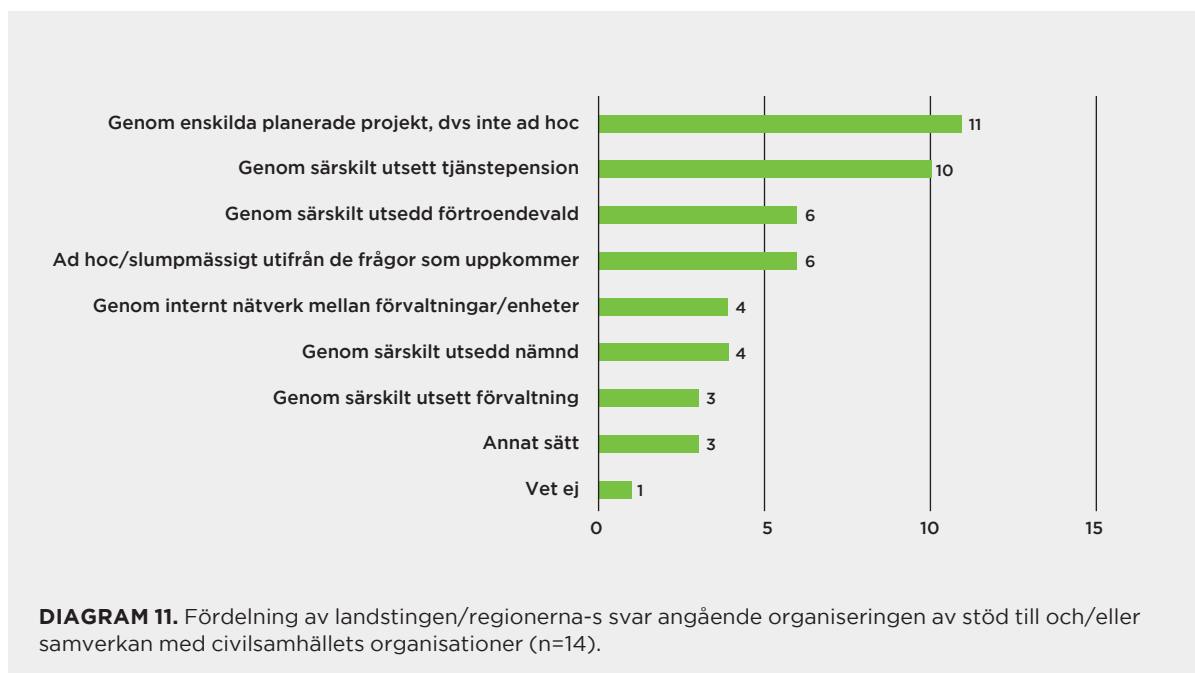
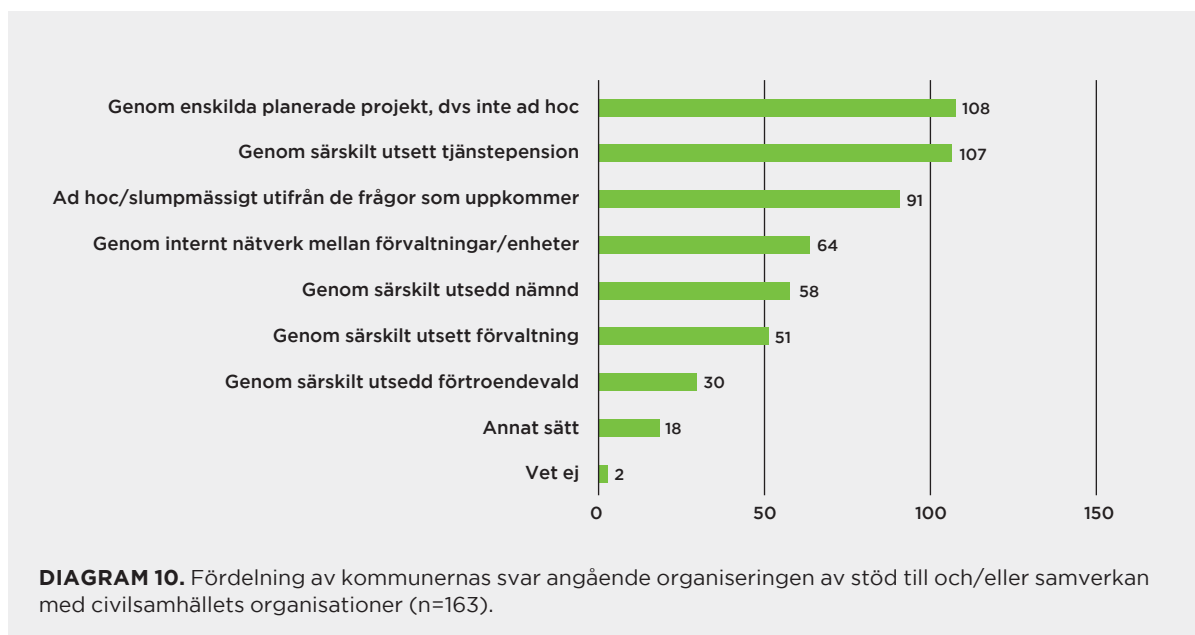

28 kommuner (en femtedel av de svarande) och 1 landsting/region angav att de stöder icke-formaliserade och tillfälliga anslutningar ekonomiskt. 40 kommuner (en fjärdedel av de svarande) och två landsting/regioner angav att de på annat sätt samverkar med sådana organisationer. Dessa ombads att i ett öppet svarsfält ange på vilket sätt den samverkan sker.

Bland de 42 svaren angav 11 svaranden att de samverkar genom någon form av dialog, och 3 svaranden att de har kontakt via sociala medier (till exempel genom omröstningar på Facebook). 11 svaranden angav att samverkan sker genom gemensamma nätverk, gemensamma arrangemang med nätverk, eller kontakt med nätverk (t ex deltagande på nätverksmöten). Andra svar gällde inom vilka sakområden samverkan sker. Här nämnde 3 svaranden flyktingstöd och integration. Övriga områden inkluderade skateboardparker, trygghet och social oro, ungdomsfrågor, plan- och byggfrågor, och #metoo.

3.5. INTERN ORGANISERING FÖR SAMVERKAN

Diagram 10 och 11 visar hur kommuner respektive landsting/regioner svarat på frågan om hur de organiserat sig internt, för stöd och/eller samverkan med civilsamhällets organisationer. Överlag visar svaren att samverkan med civilsamhällets organisationer organiseras på flera vis.

I både kommuner och landsting/regioner angav en majoritet att stöd/samverkan organiseras genom enskilda projekt. En lika stor majoritet angav att det sker genom en särskilt utsedd tjänsteperson. Mönstret skiljde sig något åt mellan kommungrupperna. Andelen som angav att stöd/samverkar organiseras genom särskilt utsedd tjänsteperson var mindre i gruppen Mindre städer, än i gruppen Större städer.

Bland kommunerna angav därtill runt 60 procent att stöd/samverkan organiseras ad hoc/slumpmässigt utifrån de frågor som uppkommer. Ungefär 40 procent angav att det organiseras genom interna nätverk mellan förvaltningar/enheter, respektive genom särskilt utsedd nämnd. Runt 30 procent angav att stöd/samverkan organiseras genom särskilt utsedd förvaltning, och ungefär 20 procent att det organiseras genom särskilt utsedd förtroendevald. Sammanlagt angav 144 av de 163 svarande kommunerna att samverkan organiseras på fler eller annat vis än genom enskilda projekt eller *ad hoc*.

Utöver enskilda planerade projekt och särskilt utsedd tjänsteperson, angav flest landsting/regioner att stöd/samverkan organiseras ad hoc/slumpmässigt utifrån de frågor som uppkommer, respektive att det organiseras genom särskilt utsedd förtroendevald. En mindre andel landsting/regioner angav att stöd/samverkan organiseras genom internt nätverk mellan förvaltningar/enheter, genom särskilt utsedd nämnd, respektive genom särskilt utsedd förvaltning. Samtliga landsting/regioner angav att samverkan organiseras på fler eller annat vis än genom enskilda projekt eller *ad hoc*.

Bland både kommuner och landsting/regioner förekom således samtliga alternativ som listats i enkäten, många gånger i kombination. Även de öppna svaren gällande annan organisering för stöd/samverkan med civilsamhällets organisationer vittnar om att det samtidigt kan se ut på flera olika vis inom en och samma kommun eller landsting/region. Det kan till exempel vara organiserat på olika vis i olika förvaltningar, eller baserat på nämndbeslut i flertalet verksamhets- eller sakområden. Ansvaret kan också delas mellan flera eller samtliga enheter eller förvaltningar. En del öppna svar tyder också på att ett par av de alternativ som listats som samverkansrelationer mellan kommunen/landstinget/regionen och civilsamhällets organisationer kan ses som en del av organiseringen för samverkan med civilsamhället. Här nämndes nämligen rådsfunktioner, Kultursamverkansmodellen, nätverk och partnerskap.

3.6. PLANER PÅ UTVECKLING

Tre fjärdedelar av kommunerna (120 svaranden) och 11 landsting/regioner angav att de planerar eller har för avsikt att utveckla stöd/samverkan med civilsamhällets organisationer inom de närmsta tre åren. En kommun och ett landsting/region angav att de inte har sådana planer. Runt en fjärdedel av kommunerna (40 svaranden) och 3 landsting/regioner svarade "Vet ej". I Diagram 12 och 13 redovisas hur de kommuner respektive landsting/regioner som planerar att utveckla samverkan med civilsamhällets organisationer angett att utvecklingen kommer att ske. I stora drag svarade kommuner och landsting/regioner på samma vis.

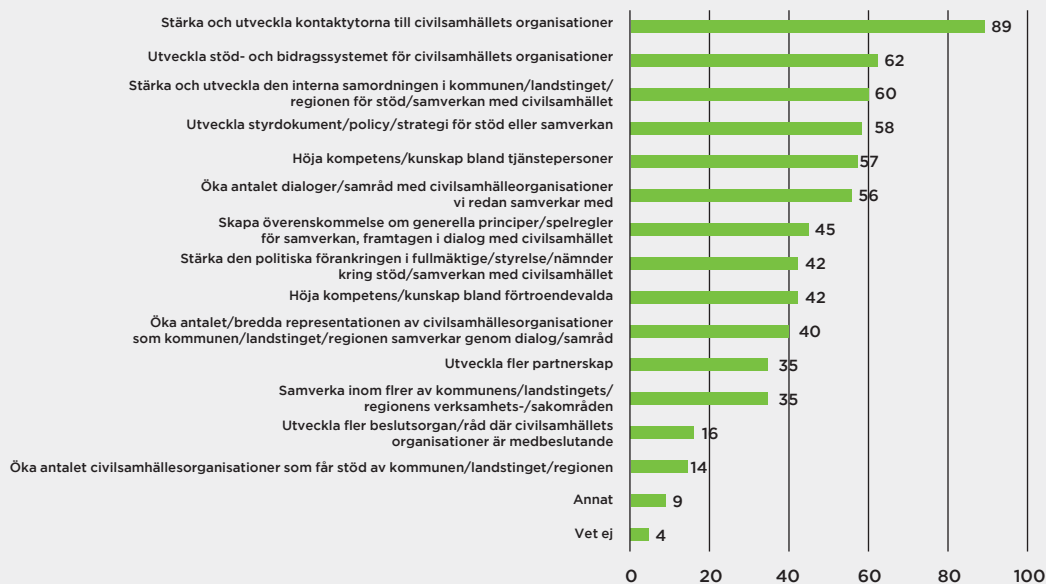

DIAGRAM 12. Fördelning av kommunernas svar angående planer på att utveckla samverkan med civilsamhällets organisationer inom de närmsta tre åren (n=116).

DIAGRAM 13. Fördelning av landstingen/regionerna-s svar angående planer på att utveckla samverkan med civilsamhällets organisationer inom de närmsta tre åren (n=10).

Bland kommunerna angav en majoritet (80 procent) att de inom de närmaste tre åren planerar att stärka och utveckla kontaktytorna till civilsamhällets organisationer. Runt hälften angav att de planerar att stärka och utveckla den interna samordningen för stöd/samverkan med civilsamhället, att utveckla styrdokument/policy/strategi för stöd eller samverkan, respektive att utveckla stöd- och bidragssystemet för civilsamhällets organisationer. 45 kommuner angav att de planerar att i dialog med civilsamhället skapa överenskommelser om generella principer eller spelregler för samverkan.

Ungefär hälften av kommunerna angav att de planerar att höja kompetens eller kunskap om samverkan med civilsamhällets organisationer bland förtroendevalda, respektive bland tjänstepersoner. En tredjedel planerade att stärka den politiska förankringen kring stöd/samverkan med civilsamhället.

Runt hälften av kommunerna angav att de planerar att öka antalet dialoger eller samråd med civilsamhälleorganisationer de redan samverkar med. Ungefär en tredjedel angav planer på att samverka inom fler verksamhets- eller sakområden. Lika stora andelar angav att de planerar att utveckla fler partnerskap, respektive att öka antalet eller bredda representationen av civilsamhälleorganisationer som de samverkar med genom dialog eller samråd. Få kommuner angav att de planerar att utveckla fler beslutsorgan/råd där civilsamhället är medbeslutande. En lika liten andel angav planer på att öka antalet civilsamhälleorganisationer som får stöd.

Även bland landstingen/regionerna angav en övervägande majoritet att de inom de närmaste tre åren planerar att stärka och utveckla kontaktytorna till civilsamhällets organisationer, stärka och utveckla den interna samordningen för stöd/samverkan med civilsamhället, utveckla styrdokument/policy/strategi för stöd eller samverkan, respektive att utveckla stöd- och bidragssystemet för civilsamhällets organisationer. Sju landsting/regioner angav att de planerar att i dialog med civilsamhället skapa överenskommelser om generella principer eller spelregler för samverkan.

Över hälften av de svarande inom landsting/region angav att de inom de närmsta tre åren planerar att stärka den politiska förankringen kring stöd/samverkan med civilsamhället. En ungefär lika stor andel svarade att de planerar att höja kompetens eller kunskap om samverkan bland förtroendevalda respektive tjänstepersoner.

Runt hälften av landstingen/regionerna angav att de planerar att samverka inom fler verksamhets- eller sakområden. En mindre andel planerade att utveckla fler partnerskap. Ytterligare något mindre andelar angav att de planerar att öka antalet eller bredda representationen av civilsamhälleorganisationer som de samverkar med genom dialog eller samråd, respektive att öka antalet dialoger/samråd med civilsamhälleorganisationer de redan samverkar med. En relativt liten del av de svarande angav behov av att öka antalet civilsamhälleorganisationer som får stöd. Inget landsting/ingen region angav planer på att utveckla fler beslutsorgan/råd där civilsamhället är medbeslutande.

I frågan lämnades även utrymme att ange andra svar på planer på utveckling genom ett öppet svarsfält. Här lämnades sammanlagt elva svar. Bland svaren nämndes

ökad nätverkssamverkan (två svaranden), att skapa en digital föreningsportal eller att på annat sätt förenkla för föreningslivet (två svaranden), och att stärka ungdomars möjlighet att påverka samhället (ett svar). Ytterligare två svar gällde förtydligande av planer som var på väg att förverkligas. Återstående fyra svar var av mer strategisk karaktär. Dessa kommentarer var:

”Arbeta på att det som fungerar bra blir hållbart långsiktigt.”

”Utveckla samverkan och dialog på det strategiska planet, det handlar inte enbart om antal dialoger utan mer om innehåll och effekt”

”Stärka upp den inom-kommunala förvaltningsövergripande samordningen för ökad tydlighet, transparens samt möjlighet att ta tag i fler frågor av gränsöverskridande karaktär”

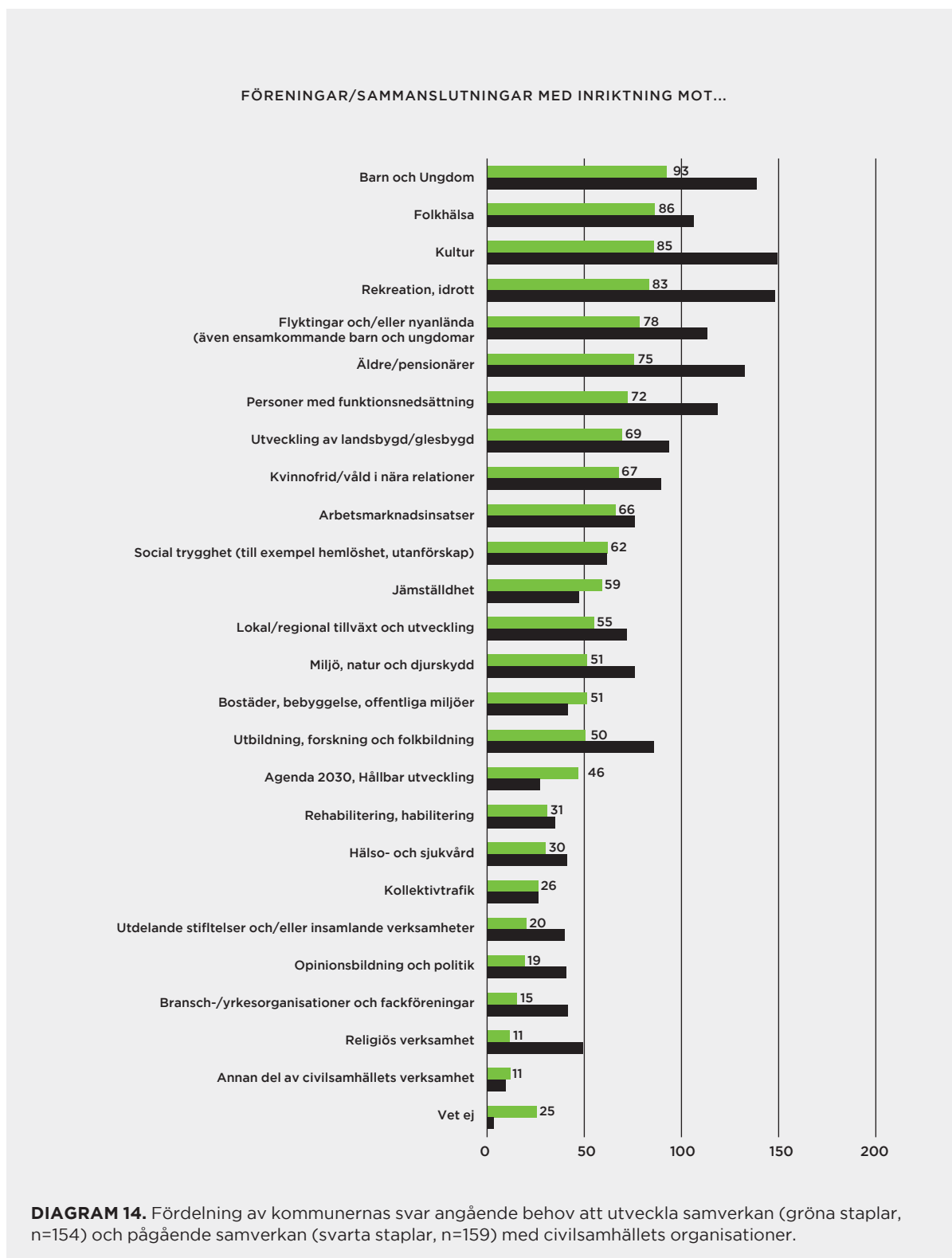
”Stärka, främja och utveckla är ett ständigt pågående arbete. Det behövs ständig ny kunskap inom området samverkan med civilsamhället. Det sker snabba samhällsförändringar och för samverkan med civilsamhället sker också utvecklingen av nya samverkansformer snabbt. Kommunen behöver pågående på ett flexibelt sätt ta till sig ny kunskap”

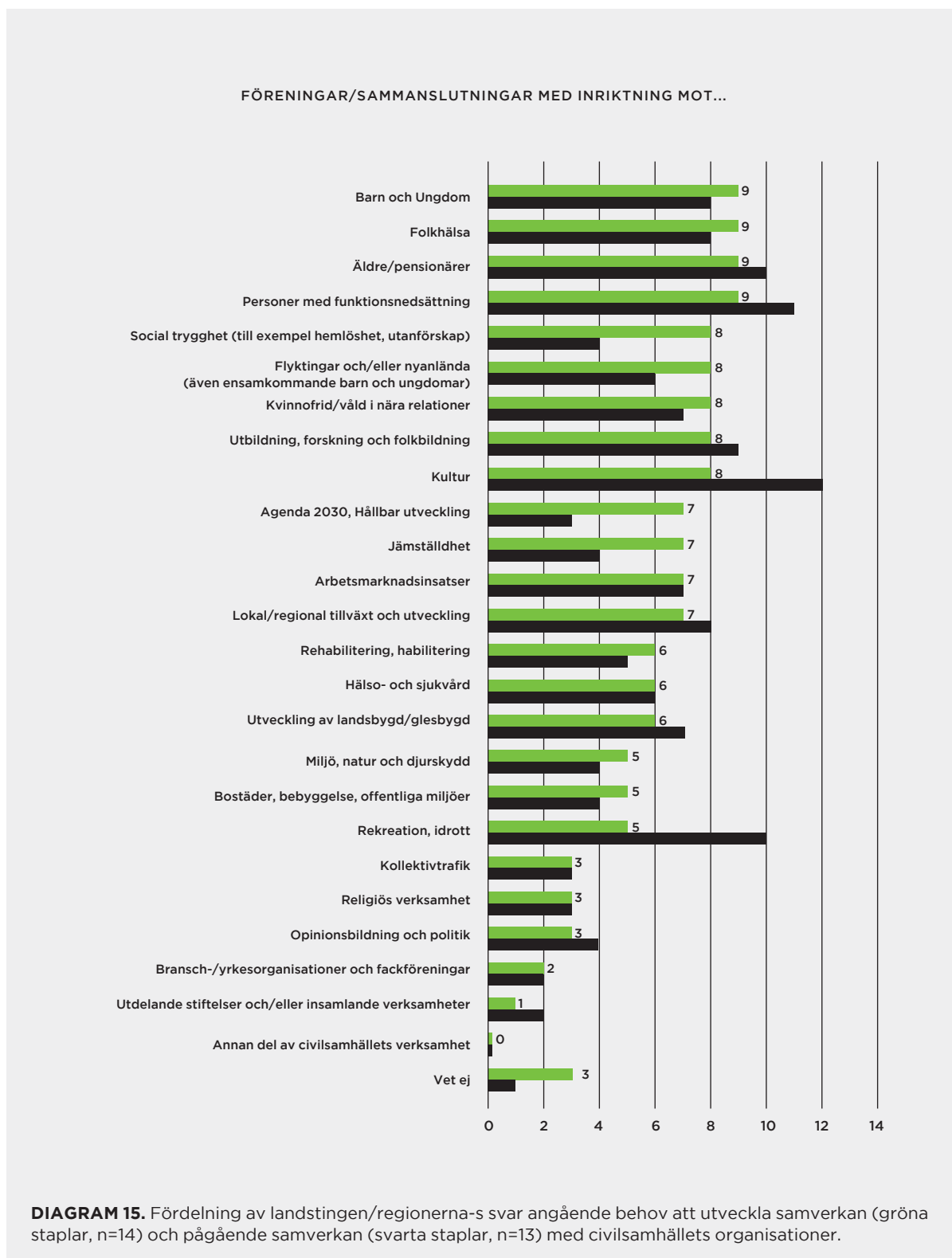
3.6.1. Utveckling med vilka

I diagram 14 och 15 redovisas hur kommuner respektive landsting/regioner svarat angående vilka delar av civilsamhället man ser behov att utveckla samverkan med under de närmsta tre åren. För att sätta dessa svar i perspektiv, redovisas de tillsammans med svaren angående vilka man redan samverkar med (även redovisat i diagram 3 och 4).

Av diagrammen framgår att svaren i huvudsak följer samma mönster. Både kommuner och landsting/regioner ser behov av att utveckla samverkan med de delar av civilsamhället med vilka man redan samverkar. Bland kommuner angav fler ett behov av att utveckla samverkan i kategorin *Agenda 2030 och hållbar utveckling*, än som angett att de redan samverkar med sådana organisationer. På samma vis sticker kategorierna *Agenda 2030 och hållbar utveckling*, social trygghet respektive jämställdhet ut bland landsting/regioner. I dessa kategorier angav fler ett behov av utveckling, än de som angett att de redan samverkar med sådana civilsamhälleorganisationer.

Flest kommuner angav ett behov att utveckla samverkan med organisationer inriktade mot *barn och ungdom, folkhälsa, kultur, rekreation och idrott*, respektive *flyktingar och/eller nyanlända*. Utöver angivna kategorier angav två kommuner i det öppna svarsfältet ett behov att utveckla samverkan med *nationella minoriteter*. Mönstren skiljde sig något åt mellan kommungrupperna. Andelen svaranden som angett ett behov av att utveckla samverkan med organisationer med inriktning mot *utveckling av*

landsbygd/glesbygd respektive *folkhälsa* var större i gruppen Mindre städer än i grupperna Större städer och Storstäder. Samtidigt var andelen kommuner som angav ett behov av att utveckla samverkan inom jämställdhet, Agenda 2030 och hållbar utveckling, respektive bostäder, bebyggelse och offentliga miljöer, mindre i gruppen Mindre Städer än i grupperna Större städer och Storstäder

Bland landsting/regioner angav flest svaranden behov att utveckla samverkan med organisationer inriktade mot *barn och ungdom, folkhälsa, äldre/pensionärer, respektive personer med funktionsnedsättning*. Därefter följde behov att utveckla samverkan med organisationer med inriktning mot *flyktingar och/eller nyanlända, utbildning, forskning och folkbildning, kvinnofrid/våld i nära relationer, respektive social trygghet*.

3.7. AVSLUTANDE KOMMENTARER

I enkätens avslutande del lämnades utrymme för kommentarer i ett öppet svarsfält. Här lämnade 24 svaranden kommentarer. En kommentar gällde vem som besvarat enkäten. Övriga kommentarer rörde sig framför allt inom två områden. Den ena typen av kommentarer (9 stycken) berörde på olika sätt att det är svårt att fånga frågor om samverkan via en enkät. Verkligheten är mer nyanserad. Några exempel på kommentarer från den här gruppen svaranden är:

1. *"Svårbesvarad enkät då det rör flera verksamheter ur olika perspektiv. Borde ha delats upp i flera enkäter som sänds till respektive verksamhet."*
2. *"Civilsamhällets organisationer är en tämligen heterogen grupp. Samverkan kan ske på så många sätt, inom en mängd olika områden. Svårt att mäta i en enkät."*
3. *"Förstår faktiskt inte vad denna enkät ska ge för resultat. En kommun har ju behov av att på ett eller annat sätt samverka med alla de uppradade"*

Den andra typen av kommentarer (14 stycken) berörde på olika vis behovet av samverkan med civilsamhället, och på vilket sätt det är under förändring. Här nämns även därtill kopplade utmaningar. Exempel här är:

1. *"Detta är troligen inte en helt fullständig bild av hur landstinget samverkar med civilsamhället men ger ändå en hyfsad bild. Angelägenhetsgraden av att samverka har ökat under de senaste åren."*
2. *"Vi tror att samverkan med civilsamhället är en strategisk överlevnadsfråga i (X) och små kommuner som inte har ekonomiska muskler att utföra allt, framförallt välfärdsarbete som kommer att krävas i en framtid som inte ligger långt borta."*

3. *"Samverkan med civilsamhällets organisationer är central för utveckling av den idrottsverksamhet, kulturverksamhet samt för dialog med brukarorganisationer och för att nå ut till målgrupper som annars är svåra att nå. Tillsammans kan vi tackla stora samhällsutmaningar som fysisk aktivitet, jämställdhet, etablering, miljöfrågor och inkludering. Områden som annars hade varit mycket svåra att nå resultat inom utan civilsamhällets organisationer."*
 4. *"En ökad samverkan med civilsamhällets organisationer är en nödvändighet i det framtida samhället. Dock upplevs det som svårt på mindre orter då det är få ideella personer att samverka med från civilsamhället och de personerna är i regel i pensionsålder och en rättvis representation och dialog av föreningarnas medlemmar är svår att få till (...) En ökad kontakt med hela civilsamhället genom medborgardialoger är något som kommunen istället/också bör arbeta med framöver. (X) börja gälla 2019. Detta styrdokument kan leda till ökad kontakt med civilsamhället."*
 5. *"Styrkan ligger i att civilsamhället snabbare ser behov och agerar. Utmaningen är att möta civilsamhällets "hjärtefrågor" med helhetsperspektiv; låg grad av villighet till kompromisser för det allmännas bästa. Frivilliga resurser svåra bygga långsiktighet på."*
 6. *"I (X) genomförde vi en kartläggning av civila samhället under 2017, i syfte att få ett kunskapsunderlag för nästa steg. Nu står vi i startgroparna för att ta detta nästa steg som innebär fördjupad samverkan, överenskommelse, partnerskap (...) Det innebär en process där vi måste koordinera oss internt, samverka med andra offentliga som länsstyrelsen och (X) och så klart civila samhället. Under lång tid har samverkan med civila samhället och (X) drivits från kulturenheten men nu har vi ett breddat intresse (och snart deltagande) från hela organisationen (...)"*
 7. *"Det sker snabba förändringar inom samverkansområdet med civilsamhället. Kommunen har en lokal överenskommelse och har nyligen arbetat fram nya riktlinjer för ekonomiskt stöd till föreningslivet. Inför detta genomfördes dialoger med civilsamhället som ett verktyg för att ta fram ett bra underlag. Kontaktarbete och andra sätt att kommunicera och stödja än enbart ekonomiskt stöd är också en väsentlig och viktig del av kommunens arbete. Kommunen har också en fond för utveckling av stöd till organisationer och föreningar som gör integrationsinsatser. Den startades under den flyktingsituationen 2015 men har idag ett brett anslag som en utgångspunkt för att utveckla en del av ett gott integrationsarbete med föreningslivet som motor."*
 8. *"Vi har redan idag samverkan på flera sätt men medvetandet om vikten av samverkan med aktörer utanför offentlig sektor i syfte att klara av stadens mål om en jämlik stad ökar (...)."* ■
-

4. SUMMERADE SLUTSATSER

DET FINNS MÅNGA NYANSER, DETALJER OCH PERSPEKTIV på samverkan mellan kommuner, landsting och regioner och civilsamhällets organisationer, som inte framkommer i denna enkät. Att ställa frågor om en många gånger flerbottnad och föränderlig verksamhet utifrån avgränsade grupperingar och kategorier medför flertalet begränsningar. Likväl ger resultaten en sammanvägd, övergripande och nationell bild av förekomsten av olika typer av samverkansrelationer och deras utveckling. Nedan summeras den utifrån undersökningens tre övergripande frågor.

4.1. SAMVERKAN MED VILKA I CIVILSAMHÄLLET?

Överlag visar resultaten att kommuner, landsting och regioner samverkar med en mängd olika civilsamhälleorganisationer, inom många olika frågor och verksamheter. Svaren tyder på en mångfald inom en och samma lokala eller regionala organisation, liksom på skillnader mellan olika enheter och verksamheter respektive mellan enskilda kommuner och landsting/regioner. Samtidigt visar de på likheter.

Bland både kommuner och landsting/regioner framstår det som centralt att stödja och samverka med civilsamhälleorganisationer med inriktning mot kultur, rekreation och idrott, barn och ungdom, äldre och pensionärer, personer med funktionsnedsättning, och folkhälsa. I båda grupper, men i synnerhet kommuner, förefaller det också vara viktigt att samverka med civilsamhället i arbetet med flyktingar och/eller nyanlända. Om det vittnar även enkätens öppna svar. Överlag verkar också både kommuner, landsting och regioner se behov av att utveckla samverkan inom dessa områden, liksom inom övriga områden där samverkansrelationer etablerats. Även det yttrade sig i enkätens öppna kommentarsfält. Där förtydligades att samverkan med civilsamhällets organisationer ständigt är i behov av utveckling, och att det alltid finns utvecklingspotential inom samtliga verksamheter.

Baserat på hur kommunerna respektive landstingen/regionerna svarat om deras planer på utveckling verkar fokus ligga på att utveckla etablerade samverkansrelationer, snarare än att skapa nya. Därutöver uttrycks inom både kommuner och landsting/regioner ett behov av att framöver utveckla samverkan med föreningar och sammanlutningar med inriktning mot Agenda 2030 och hållbar utveckling. Bland landstinget gäller det behovet även civilsamhälleorganisationer med inriktning mot jämställdhet respektive social trygghet.

4.2. VILKA SAMVERKANSRELATIONER?

Enkätresultaten visar på att kommuner, landsting och regioner samverkar med civilsamhällets organisationer genom en mångfald av forum och aktiviteter. Däri ingår forum som även innebär samverkan med andra offentliga organisationer och aktörer, genom exempelvis gemensamma nätverk eller medlemskap i förening. Varianterna

kan vara än fler än de svarsalternativ som använts i den här undersökningen. De öppna svaren vittnar dock inte om att någon särskilt samverkansrelation saknades.

I många fall verkar ekonomiskt stöd och annan samverkan gå hand i hand. I synnerhet bland kommuner, är också ekonomiska samverkansrelationer i form av avtal om drift av anläggning vanligt. En övervägande majoritet av dem som besvarat enkäten angav också att de samverkar med civilsamhällets organisationer genom dialog eller samråd angående stöd och bidrag eller förutsättningarna att verka i civilsamhället, och att de inom de närmsta tre åren avser att utveckla stöd- och bidragssystemet. Mindre vanligt, men alltjämt förekommande, är köp eller upphandling av civilsamhälleorganisationers tjänst eller verksamhet, liksom att civilsamhället deltar i LOV.

Det förefaller också relativt vanligt inom både kommun och landsting/region att fånga upp civilsamhällets synpunkter genom dialog eller samråd i en politisk beslutsprocess. Även här finns planer på utveckling. Som nämnts tidigare verkar den i huvudsak ske i riktning mot en utveckling av dialoger i redan etablerade relationer snarare än mot att fler typer av civilsamhälleorganisationer bjuds in. Medbeslutande styrgrupper eller annat förekommer, men i mindre utsträckning.

I enkäten angav 34 kommuner och fyra landsting/regioner att de samverkar med civilsamhälleorganisationer genom partnerskap. Därtill planerade 35 kommuner och fyra landsting/regioner att utveckla fler partnerskap med civilsamhälleorganisation. Det är viktigt att bära i åtanke att undersökningen redovisar förekomst av samverkansrelationer, men inte i vilken omfattning och med vilken inriktning de sker inom de individuella kommunerna, landstingen och regionerna. Det finns på så vis ingen motsägelse mellan den här undersökningens resultat och tidigare uppskattningar av antalet dialoger eller idéburna offentliga partnerskap (Narbutaité Aflako, Eriksson, & Schneider, 2017), eller andelen civilsamhälleorganisationer som får kommunalt stöd (Arvidson et al., 2017). Flera dialoger och/eller partnerskap kan förekomma inom en och samma kommun eller landsting/region.

Bland dem som besvarat enkäten samverkar nästan alla med civilsamhället genom någon form av styrdokument. Därtill planerar många att utveckla sådana inom de närmsta tre åren. I undersökningen angav 73 kommuner och sju landsting/regioner att de ingått en överenskommelse om generella principer/spelregler för samverkan, som tagits fram i dialog med civilsamhället. Därtill angav 45 kommuner och sju landsting/regioner att de planerar att utveckla en sådan överenskommelse inom de närmsta tre åren. Det kan jämföras med att Överenskommelsekansliet vid samma tidpunkt (Maj 2018) registrerat 20 lokala och regionala överenskommelser. Det ligger utanför den här undersökningen att utröna vari orsaken till skillnaden ligger. Frågan som ställdes i den här enkäten utformades inte specifikt utifrån formuleringen i den nationella Överenskommelsen från 2008. Det fanns sedan tidigare kännedom inom SKL om att fler typer av överenskommelser, än den som på nationellt plan kommit att benämnas som "Överenskommelsen" förekommer.

4.3. TECKEN PÅ LÅNGSIKTIG ORGANISERING FÖR SAMVERKAN

Bland resultaten återfinns således flera tecken på att kommuner, landsting och regioner utvecklar sin organisation för långsiktig samverkan med civilsamhällets organisationer. Utöver förekomsten av styrdokument och partnerskap, handlar det om hur man organiserat sig inom kommunen/landstinget/regionen, och om planerna på utveckling. De öppna svar som lämnades i enkäten bekräftar i allmänhet empirin. En majoritet av dem som svarat på enkäten anger planer på att ytterligare stärka och utveckla den interna förankringen och samordningen av samverkan med civilsamhället; att stärka och utveckla kontaktytorna gentemot civilsamhällets organisationer; och att utveckla strukturer för samverkan, genom styrdokument, policies, strategier, och överenskommelser eller dylikt.

Sammantaget ger det en bild av en händelserik utveckling där samverkan framstår som angeläget, och där det sker ett arbete med att skapa därtill kopplade strukturer inom kommuner, landsting och regioner. Det återspeglar den bild som inledde den här rapporten; av ett nätverkssamhälle (eng. *governance*) där civilsamhällets roll i samhällsutvecklingen allt mer uppmärksammas, och där civilsamhällets organisationer uppfattas ha betydelse i arbetet med att införliva en hållbar utveckling. Vad det i praktiken innebär utifrån frågor om till exempel makt, legitimitet, välfärd och hållbar utveckling, ligger utanför den här studien. Baserat på resultaten går det däremot att slå fast att många kommuner, landsting och regioner utvecklar sina organisationer för samverkan med civilsamhällets organisationer. Som påpekats i en av kommentarerna till enkäten är bilden inte fullödlig, men hyfsad. ■

5. ORDLISTA

CIVILSAMHÄLLET OCH CIVILSAMHÄLLETS ORGANISATIONER. Civilsamhället ses som en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen (SOU 2016:13, 2016). I rapporten används begreppet *civilsamhällets organisationer* för att syfta till de olika grupperingar som uppstår när medborgare på ett eller annat sätt organiserar sig. Här ryms föreningsliv, folkrörelser, volontärer, ekonomiska föreningar, kooperativ, trossamfund och stiftelser. Här ryms även aktiebolag som drivs med en samhällsnyttig verksamhetsidé där vinstkravet är underordnat, och tillfälliga eller icke-formaliserade sammanslutningar. Andra termer som inbegriper dessa är till exempel idéburna och ideella aktörer, den tredje sektorn, och den sociala ekonomin. ■

ÖVERENSKOMMELSEN INOM DET SOCIALA OMRÅDET. År 2008 undertecknade regeringen, SKL och idéburna organisationer inom det sociala området en nationell överenskommelse, ofta refererad till som "Överenskommelsen". Syftet med Överenskommelsen var att stärka civilsamhällets självständighet och oberoende roll som röstbärare och opinionsbildare, och samtidigt stödja framväxten av en större mångfald utförare och leverantörer inom omsorg, hälso- och sjukvård. I och med den fattades ett formellt beslut om samverkan som föregåtts av en dialogprocess kring visioner och gemensamma principer mellan de ingående parterna. Överenskommelsen inbegrep också en presentation av parternas åtaganden och bidrag till den gemensamma målsättningen. Till följd av den nationella överenskommelsen förekommer en rad lokala (LÖK) och regionala (RÖK) överenskommelser om samverkan. Dessa ser i regel olika ut, utefter lokala och regionala förutsättningar och behov (Norfeldt, 2012; Överenskommelsens kansli, 2014; Regeringen, 2009). Under 2017 fattades ett beslut om att ändra inriktning på den nationella överenskommelsen, till att omfatta en större bredd politikområden. ■

IDÉBURET OFFENTLIGT PARTNERSKAP. Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en relativt ny form av samverkan mellan kommun och civilsamhälleorganisationer. Partnerskapet utvecklades i samband med det ökade antalet ensamkommande flyktingbarn under perioden 2014-2016, och innebar ett nytt sätt att tänka på kommunens samverkan med civilsamhället. I ett IOP söker parterna styra mot gemensamma mål i samspel med varandra, som ett alternativ till upphandlingskontrakt och sedvanliga föreningsbidrag. Enligt uppskattningar finns minst 100 aktiva IOP-samarbeten i Sverige (Narbutaité Aflako et al., 2017). ■

KULTURSAMVERKANSMODELLEN. Alla landsting och regioner utom Stockholms läns landsting är en del av Kultursamverkansmodellen. Modellen bygger på samverkan

mellan stat, landsting/region, kommuner, civilsamhälle, och yrkesverksamma inom kultursektorn, i syfte att reglera fördelningen av statliga medel till kulturverksamheter. Enligt modellen tar ingående parter i samråd med civilsamhälle och kulturskapare fram en flerårig regional kulturplan, som ligger till grund för hur de statliga medlen fördelas regionalt. De regionala samråden organiseras på olika vis. Syftet är att ge utrymme för regionala variationer och prioriteringar, samt att föra kulturpolitiken närmare medborgarna. Anslaget styrs av förordning (2010: 2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. ■

VALFRIHETSSYSTEM. Lagen Om Valfrihetssystem (LOV) är ett regelverk som beskriver hur privata utförare kan bli leverantörer av välfärdstjänster. Lagen är ett alternativ till upphandling enligt Lagen om Offentlig Upphandling (LOU), och bygger på EU-rättsliga principer om konkurrens, icke-diskriminering, öppenhet och proportionalitet. Den reglerar vad som gäller för kommuner och landsting som vill konkurrenspröva kommunala och landstingskommunala verksamheter genom att överlåta valet av utförare av stöd, vård- och omsorgstjänster till brukare eller patienter. ■

6. REFERENSER

- Abrahamsson, H. (2015). Dialog och medskapande i vår tids stora samhällsomdaning. *Utbildning & Lärande*, 9(1), 20–41.
- Abrahamsson, H. (2016). *Vår tids stora samhällsomdaning: En forskningsesså om politiskt ledarskap, social hållbarhet och medborgardialog*.
- Arvidson, M., Johansson, H., & Scaramuzzino, R. (2017). Advocacy Compromised: How Financial, Organizational and Institutional Factors Shape Advocacy Strategies of Civil Society Organizations. *Voluntas*, 1–22. <https://doi.org/10.1007/s11266-017-9900-y>
- Bode, I., & Brandsen, T. (2014). State – Third Sector Partnerships: a short overview of key issues in the debate. *Public Management Review*, 16(8), 1055–1066. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1080/14719037.2014.957344>
- CIVOS. (2012). *Civilsamhällets betydelse för välfärd, ekonomi och demokrati: En uppföljning av politiken för det civila samhället - ur det civila samhällets perspektiv*.
- Harding, T. (2012). Framtidens civilsamhälle. Underlagsrapport 3 till framtidskommissionen.
- Montin, S., & Hedlund, G. (2009). Governance som interaktiv samhällsstyrning - gammalt eller nytt i forskning och politik? In S. Montin & G. Hedlund (Eds.), *Governance på svenska* (p. 210). Stockholm: Santerus Academic Press.
- Narbutaitė Aflako, I., Eriksson, H., & Schneider, T. (2017). *Utmaningar och framgångsfaktorer för att initiera, genomföra och anpassa ett idéburet offentligt partnerskap (IOP): Ett kunskapsunderlag från följeforskning av IOP Ensamkommande i Göteborg 2016-2017*.
- Norfeldt, M. (2012). Förväntningar och spridning: En sammanfattande studie av den nationella överenskommelsens tre första år. Överenskommelsen.
- Överenskommelsens kansli. (2014). *Guide till en överenskommelse*.
- Överenskommelsens uppföljningskansli. (2011). Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen. Antagen av INGO-konferensen vid mötet den 1 oktober 2009. Stockholm: Wassberg + Skotte Tryckeri.
- Polk, M. (Ed.). (2015). *Co-producing Knowledge for Sustainable Cities: Joining Forces for Change*. Routledge. Retrieved from <https://www.routledge.com/products/9781138813618>
- Portin, C. (2016). *Verktyg för samverkan: Framgångsfaktorer och utvecklingspotential i överenskommelser*.
- Regeringen. (2009). Överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting, 1–63.
- Scaramuzzino, G., & Scaramuzzino, R. (2017). The weapon of a new generation?—Swedish Civil Society Organizations' use of social media to influence politics. *Journal of Information Technology and Politics*, 14(1), 46–61. <https://doi.org/10.1080/19331681.2016.1276501>

- SCB. (2016). Det civila samhället 2014 - satelliträkenskaper. Rapport 2016:1. Statistiska centralbyrån (SCB). Retrieved from <http://www.arenaide.se/wp-content/blogs.dir/7/files/2011/03/678-Ny-tid-seminarium.pdf>
- SKL. (2012). *Idéburna utförare i lokal välfärd: Kommunernas köp av verksamheter från föreningar och stiftelser åren 2009-2012*. Stockholm.
- SKL. (2014). *Dialoger och överenskommelser med civilsamhället: Konkreta exempel från åtta kommuner*. Stockholm.
- SKL. (2017a). *Kommungruppsindelning 2017: Omarbetning av Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning*.
- SKL. (2017b). *Långsiktig samverkan i praktiken*.
- SOU 2016:13. (2016). *Palett för ett stärkt civilsamhälle SOU 2016:13*.
- Sveriges Kommuner och Landsting. (2017). *Civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner*.
- von Essen, J., Jegermalm, M., & Svedberg, L. (2014). *Folk i rörelse – medborgerligt engagemang 1992-2014*. Stockholm: Ersta Sköndal Högskola Arbetsrapportserie Nr 85.
-